

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS TERTIÆ

LIBER SECVNDVS,

DE PVRGANTIBVS HERBIS.

PRÆFATIO.

HERBAS aliquot descripsimus, radicibus suis medicina vtilis; sequuntur nunc purgantes. Harum autem materies diuersa est. sunt folia & herbe: sunt fructus eiusdem potentie: idem nonnullæ radices præstant; arborum etiam quarundam ac fruticum, vel cortices, vel fructus eò pertinent. Sed quæcumque ad arborum & fruticum genera referri possulant, sua proferet pars, nunc tantum herbaceas stirpes tractamus. Inter herbas autem huius generis, quadam pedamentis sustinentur: aliæ nullis egent. Dabis has hic liber, illas subsequens.

DE ASARO.

CAPVT PRIMVM.

Asarum.

ASARO folia sunt læuia, in virore splendens, rotundiora, latiora, tenerioraque quàm Hederæ, & nequaquam angulosa: flores iuxta radices sub ipsis foliis latitant, ipsorum annexi pediculis, sordido purpurascens colore, Hyoscyami cytinis similes, sed tamen minores; in quibus tandem semina exigua, angulosa, & aliquantulum aspera. radices multæ, tenues, & graciles, oblique sparguntur, & sibi inuicem implicantur; sapore cum acrimonia quadam haud iniucundo, odore grato.

Amat montium opaca ac umbrosa loca, & plerumque sub Corylis, ut Cordus refert, inuenitur.

Perpetuò viret herba, noua tamen unà cum flosculis folia Vere promit.

Asaron, Græci similiter ἀσάρον: Latini etiam Nardum rusticum, & nonnulli Perpenfam vocant. Est autem Perpenfa etiam Baccharis Plinio, lib. XXI. cap. XXI. Macer Asarum Vulgaginem dicit:

Est Asarō Gracē (inquit) Vulgago dicta Latine. Olim etiam à Magis ἀσφαλτω, hoc est, Martisanguis, & à Gallis Bacchar nominatum fuisse, inter spurias voces extat: atque inde nata videtur Asaræ baccaræ vox, qua Officinæ vtuntur. Sed alia est Baccharis, & ab Asaro differens. Appellatur tamen & Baccharis à Crateua Asarum, (si modò non legendum est ἀσάρον) vt altera Pemprade scripsimus.

Fecit autem hæc vtriusque nominis confusio, vt non satis se explicare de Asaro & Baccharis plerique potuerint, & in multis Dioscoridis exemplaribus nonnulla cap. de Asaro perperam accesserint. Nam quod initio statim in Græcis exemplaribus occurrit: πρὸς δὲ τῆς σφαιρομακρῆς, hoc est, herba odorata coronaria, non ad huius Asari, sed ad Baccharis pertinet descriptionem. Asarum etenim, vt Plinius ait, dictum est, quoniam in coronas non addatur. Atque ita euenit vt sæpenumerò veterum descriptiones deprauatæ & confusæ reperiantur: quod vt hoc loco manifestum est, ita subinde non perinde faciliter aliis locis animaduerti potest. Porro Asarum Gallis Cabaret: Germanis Hagewurts: Belgis Mants ooren & Haselwoort dicitur: Hispanis Azara baccara: Italis Asaro: Anglis Felsoote.

Vim

Dioscoridi
locus emē-
datur.

Veterum
descriptio-
nes quam-
diu de-
prauata
aut confusa.

Vim autem Afari folia excafactoriam simul & reficcantem habent, vnà cum expurgandi potentia; non tamen absque nonnulla adstrictione. vomitione crassos, pituitosos, biliolosque humores educunt, & simul inferiorem ventrem commouent, atque in hoc ipsis radicibus potentiora efficacioraque sunt. Eadem canerosos tumores apposita, ne augeantur aut exulcerentur latiùsve serpent, continere putantur.

Radices excafactoriam similiter vim & reficcatoriam obtinent; vtramque quàm folia intensiorem: tenuium sunt partium, vrinas ciunt, menses promouent, facultate, vt Galenus ait, Acori radicibus similes, sed tamen intensiores. Acori autem tenuis consistentiæ, excafacientes, extenuantes, reficcantes, & vrinas mouentes esse tradit. Quæ quidem in exigua quantitate Afari radices assumptæ, aut aliis permixtæ, feliciter exequentur. Iecinoris idcirco, fellis & lienis obstructionibus, duris scirrhisisque tumoribus, & aduersus inueteratas febres vtilis. Sed in maiore quantitate assumptæ, non multò quàm folia minus (tametsi non scripsit Galenus) vomitione potissimum, tum & per inferiorem ventrem pituitam & bilem educunt.

Sit autem radicum in puluerem contritarum (plus minùs) drachma oportet: si verò macerentur decoquanturve, duabus, tribus aut quatuor opus erit. folia verò octo aut nouem sufficiunt, quorum cum liquido aliquo contulorum expressus succus exhibetur. radices in vino macerari possunt, sed vtiliùs in sero lactis aut hydromelite, vt Mesues habet.

Prodest hoc modo Afarum ischiade laborantibus, & hydropicis, tum & subinde quartana excruciat, quos vomitione nonnumquam curari ac liberari contingit.

De Aloë. CAP. II.

Aloë.

Aloë ex America.

FOLIA habet Aloë Scillæ similia, oblonga, lata, læuia, crassa, retrouorsum repanda, vtriusque crenata, aspera, & retusis aliquot spinulis aculeata, lento tenaciq; succo plena, nstar foliorum Semperuiui. caulis, vt Dioscorides ait, Antherico similis est, flos albicans, semen vt Asphodeli: radix singularis, crassi pali in terram adacta effigie. Tota herba amarissima est, ex ea quoque succus collectus amarissimus.

Copiosissima hæc stirps apud Indos, & in Arabia, Cœlesyria, ac Ægypto: vnde pellibus infusus

fusus succus in Europam infertur. Nascitur etiam, vt Dioscorides tradit, in Asia locis maritimis, ac in Andro, sed non valde succo extrahendo idonea. Reperitur & in Apulia, & nonnullis Bætica Hispaniæ locis haud procul à mari, sed & huius succus inutilis.

Americæ nonnullæ prouinciæ & Aloën proferunt, cuius folia ampliora, maioraque in durum ac spinosum mucronem definunt, & secundum margines duriores omnino spinas habet.

Viret autem perpetuò ipsa herba, atque etiam è terra diu frondescit, præsertim luto radici circumligato & subinde rigato. Sic etenim è tabulatis cœnaculorum suspenfa, non modò diutine viret, verùm & incrementum sumit, nouaque folia protrudit, sed tepentem hieme locum esse oportet, congelata enim citò facileque tabescens perit.

Ἀλόου Græci, Latini & Officinæ pariter Aloën, tum herbam ipsam, tum & eius densatum succum appellant. Dicitur & stirps ἀμφίλειον, ἡελίου, ἕρμινον, τετρακίεος, sed spuris vocibus. ἀμφίλειον autem dici potest, quòd non modò in terra, sed & extra eam viuat. Galli Perroquet: Hispani Azeuar, & Terna bauosa nominant. Appellatur verò à recentioribus ipsa herba nonnumquam Semperuiuum, & Semperuiuum marinum, quòd Semperuiui modo diu duret. Videtur & à Colu mella lib. x. Sedum nominatū. vbi videlicet remedia contra erucas ostendit:

*Profuit & plantis latices infundere amarus
Marrubij, multoque Sedi contingere succo.*

Sedi etenim succum inter amarus refert; nullius autem Sedi quàm huius amarus est.

Aloë autem, videlicet succus, cuius in medicina vsus, ad plurimas res utilis est. moderatè & primo ordine calida, sed tertio exsiccans, vehementer amara, absque mordacitate tamen, & simul emplastica, nonnihilque adstringens.

Ventrem subducit: interim, si quòd aliud, stomacho gratum & conueniens medicamentum. Nam vt Paulus Ægineta scribit, cum omnia purgantia medicamina stomacho aduersentur, sola Aloë conducit. Et euacuat quidem non elota valentiùs, elota verò minus, ventriculum magis roborans.

Bilem flauam educit, sed potissimum quæ in ventriculo, primis venis, proximisque viis hærent, expurgat. Est enim ex numero medicamentorum, quæ Græci ab excernendo stercore ἐκκροσθησια vocant, quorumque vis purgans non longè ultra ventriculum sese extendit. Aduersatur præterea Aloë putredinibus omnibus, & ab ea, omniq; corruptione omnes corporis partes tuetur atque defendit: cadauera etiam mortuorum conseruat: ventris tineas lumbricosque interimit ac expellit: graueolentiam oris vitio stomachi enatam emendat: ani hæmorrhoides aperit: menses etiam promouet, in exigua quantitate assumpta: creditur ad reliquorum viscerum obstructions & infarctus prodesse. Sunt tamen qui iecinori parum commodam existiment.

Ad purgationem datur eius, plus minus, drachma. subinde oboli tres aut quatuor satis sunt.

Vulnera etiam glutinat ac iinus, vlcera expurgat: & quæ ægrè ad cicatricem duci possunt, maxime in ano & pudendo, sanat. Ἐταίμοις, id est, sanguinem supprimentibus, & quæ cruentis vulneribus adhibentur emplastris vtiliter permiscetur. Emplastica enim sua natura ac substantia his prodest. In ocularia vtiliter collyria recipitur, vt pote extergens & absque mordacitate resiccans.

Dioscorides torrerè eam ait ad oculorum medicamenta, in teste pura & candente, rudiculaque subinde versari, donec æqualiter torreatur: lauari item, vt quod est arenosissimum subsidat tamquam inutile, & laue pinguisimumque assumatur.

Idem Aloën etiam tradit liuores & suggillata cum melle delere: palpebrarum scabrities, angulorumque pruriginis lenire; dolorem capitis sedare, temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inunctam: capillos fluentes cum vino compescere: tonsillis, gingiuis & omnibus oris vlcibus ex melle & vino prodesse.

De Sena. CAP. III.

SENA cubitales erigit cauliculos, nonnullis alis ramosos, folia verò oblonga, alata, è pluribus vnita, Glycyrrhizæ aut Colutræ similia: flores ex alarum sinu prodeunt lutei in tenuibus pediculis, à quibus deinde falcati, atque lunæ ἡμιτόμῳ instar recuruati dependent folliculi plani atque compressi; in quibus semina oblonga, vuarum seminibus siue vinaceis similia, colore nigricantia: radix tenuis, oblonga & inutilis.

Seritur in Syria & Ægypto, item in Italia, Prouincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones; frigoris impatiens. Ob id Maio demum mente in Italia seri sustinet, neque ultra Autumnum perdurat.

Optima Alexandrina & ex Ægypto aduecta. Inuentio huius Arabibus debetur.

A Persis Abalzemer, vt Mesuzæ exemplar habet, appellatur: Officinis Sena dicitur, quo nomine

Sena.

nomine Actuario Græco, & Latinis posterioribus innotuit.

Est autem Sena, quod ad temperaturam attinet, satis temperata, in medio quasi calidi ac frigidi, ad calorem tamen vergens: sicca verò tertio ferme ordine. Purgandi autem per inferiorem ventrem facultatem naturæ humanæ haud multum molestam obtinet, non citra adstrictionem, quam post purgationem relinquit.

Educit autem pituitosos humores & biliosos, nec non crassos & melancholicos, si eò faciente aliquo adiuuetur. Vtilissimum in multis morbis purgans medicamentum, quod omni ætati & sexui conuenire potest. Citra violentiam ac noxam purgat: præsertim Anisi semine, aut aliis odoratis similibus vnà additis, vel lenientibus medicamentis temperata.

Dari potest in puluere, sed frequentius dilutum eius exhibetur.

Modus pulueris est drachma vna, dilutū quatuor aut quinque pluresve admittit. Macerari in quouis liquore potest. In febribus ardentibus ac aliis calidioribus morbis in decocto siue diluto refrigerantium temperatur: in frigidis verò & diuturnioribus malis cum excalfacientibus, aperientibus, aut similibus decoquitur, vel etiam in vino maceratur; quo modo familiaris naturæ, citra omnem fere molestiam aluum clementer subducit, crudosque humeros detrahit.

Laudant Arabum plerique folliculos: at nostri folia magis commendant: folliculi etenim nisi maturi, flatu gignunt & torsiones ventris adferunt. Sæpè autem ante maturitatem colligi illos contingit, & alias ventorum imperu turbati facile concidunt, è tenuibus pediculis dependentes.

Sunt etiam qui noxiam ventriculo Senam, & ipsum debilitare putant, ea de causa Zinziber aut aroma aliquod adiciendum aiunt, quo roboretur. Tardioris quoque operationis esse Mesues monet, & salis gemmæ, id est, fossilis adiectione adiuuandam. Et seriùs quidem, quàm fortiora medicamenta facultatem suam Sena exercet; potest tamen non modò fossilitio sale, verùm & aliis purgantibus admixtis vtilius extimulari: simplicibus videlicet, vt Rha Barbaro, Agarico, & aliis: compositis, vt Catholico appellato, vel ex Palmulis, aut ex Rosarum succo, vel alio pro conditione & qualitate, cum morbi, tum ægrotantis.

De Gratiola. CAP. IIII.

CAVLICVLOS Gratiola promit complures dodrantaes & quadrangulares, frequentiaque circa hos folia angusta, oblonga, Hysopi vulgaris similia, cuius & ipsa herba effigiem & formam satis refert, nisi quòd non vt illud erigatur, sed aliquatenus humi repat: flores in tenuibus pediculis oblongi, è foliorum alis exeunt, è diluta purpura albidis: capitula sequuntur parua, rotunda, Anagallidis propemodum similia; in quibus semen minutum: radices, frequentes, geniculatæ, Graminis modo serpunt, fibrasque multas deorsum mittunt. Saporem tota herba insigniter amarum obtinet.

Nascitur spontè in Italiæ plerisque palustribus, humidis ac vliginosis pratis, nec non Germaniæ: Belgis hortensis est, vbi Iulio ac Augusto cum flore reperiri potest.

Nomen huic recentior ætas Gratiolæ dedit, & Gratia Dei. Cordus Limnesion appellat: Italorum vulgus *Stanca Canallo*. Sunt qui Eupatorium Mesuæ, Centaurida alij faciunt. Sed Mesuæ, Auicennæ, Græcorum, & Dioscoridis vnum idemque est Eupatorium, vt alibi ostendimus: à quo hæc herba differt. Centauris verò haud perperam dici potest. Nam cum Centaurij species videatur, & viribus præcellat, non temerè Centauris nuncupari poterit: veluti Centaurij, & quidè minoris, species aliqua. Non est tamen Centauris illa Theophrasti, cuius Plinius lib. xxv. cap. vi. meminit. Hæc enim Centauris, ipsum Centaurium est magnum. Radices siquidem eius crassas spissasque; decem aut duodecim annis seruari posse Theophrastus

lib.

Centauris
Theophrasti.

Gratiola.

Cnicus siue Carthamus.

lib. ix. refert: quales non alterius quàm magni Centaurij sunt. Scripsimus Centauriũ magnum Panacis esse speciem, sed nihil repugnat Centaurida etiam dici. Ab effectu siquidem & præstantia remedij Panaces: ab inuentore Chironum Centaurium & Centauris appellatur.

Extant Helleborines præterea & Multiradicis appellationes, inter spurias Centaurij, quæ vulgari Centaurio minori minus conueniunt: Gratiolæ verò hæ propriissime apparent. Veratri enim modo propemodum purgat, & radicibus complurimis firmatur.

Est autem Gratiola, vt amarissima, ita etiam temperie exsiccatoria & resiccans, eximiam simul expurgandi, cum per superiorem, tum per inferiorem ventrem potentiam obtinens.

Educit verò non modò lentam pituitam, verum & crassam flauam bilem. Prodest aduersus diutinos coxendicis dolores, & aduersus inueteratas febres, siue tertianas siue erroneas, iecur & lienem expurgat, ab obstructionibus liberat, ventris lúbricos pellit, putredinibus aduersatur.

Dosis maceratæ aut decoctæ est à drachma vna, vel vna & semis; ad duas, vel amplius paulò.

Consolidat & glutinat eadem recentia etiam vulnera imposita.

De Cnico siue Chartamo. CAP. V.

CNICVS caule assurgit sesquicubitali, recto, tereti, duro atque lignoso, superiusque ramoso: foliis munitur oblongis, latiusculis, fastigio acuminatis, & vtrimque ambitu aculeato: è cauliculis summitatibus capitula eminent rotunda, oliuæ magnitudinis vel maiora: multis acuminatis & acutis squamis cõpagnata; è quibus flores erumpunt staminei, farcti, saturato luteo colore, ad Croci accidente, splendentes: semina subsunt oblonga, læuia, candida, nonnihil angulosa, Hordei grano maiora; quorum cortex duriusculus, interior medulla pinguis, candida, gustu dulcis: radix Cnici gracilis & inutilis.

Seritur nonnullis Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & in hortis & agris. Plinius lib. xxv. cap. xv. Italiã Vespasiani principatu hanc ignorasse ait, & in sola Ægypto celebrem; ipsis autem oleo non cibo gratam.

Floret Iulio & Augusto, semẽ interea perficitur; & eodẽ quo seritur anno, exinde inarescit.

Κνίκον & κνήκον Græci; Latini similiter Cnicum & Cnecum vocant: Officinæ Chartamum; nonnulli Crocum hortensem, & Crocum Saracenicum. Itali Zaffarano Zaracinesco, & Zaffarano saluatico: Hispani Alasor, & Semente de papagayos: Germani Wilder Saffran: Galli Saffran sauvage: Angli Bastaert Saffron: Bohemi Saffran piany. Theophrasto & Plinio Cnecus est vrbana & fatiua; ad differentiam Atractilidis, quam siluestrem Cnecum faciunt.

Vtimur autem, vt Galenus ait, semine dumtaxat

taxat ad purgationes . exalfacientis est naturæ; & quidem primi ordinis, vt Mesues. Tunditur, & ex eo exprimitur succus, qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus, aluū purgat stomacho tamen aduersatur: Diotcoridēs auctor. Sed corrigitur, addit Mesues, Aniso, Galanga, Zinzibere, aliisque stomachicis additis: quæ non modo ventriculum roborant, sed & actionem eius quoque accelerant. Ex huius autem interiore medulla celeberrimum & præstantissimum hydragogon conficitur medicamentum, Diachartamou vulgò nominatum; ad hydropicorum purgationes vtilissimum. Cuius genuina descriptio apud Guidonem Chirur-
Diachartamou.

De Chamelæa.

CAP. VII.

Chamelæa.

HUMILIS ac fruticosa stirps Chamelæa, pedalis aut altioris magnitudinis, compluribus tenuibus virgulis ramosa: foliis exornatur oblongis, & Oleæ similibus, sed tamen minoribus & nigrioribus: flores ex alis foliorum exigui, sublutei: fructus inde tricocci, virentes initio, postea rubentes, qui decerpti nigrescunt. oleosamque pinguitudinem contrahunt oliuarum instar, sapore acres & mordaces, faucesque exurentes; veluti & folia ac cortex: radix dura & lignosa.

In Italiæ & Galliæ Narbonensis plerisque incultis, asperis & desertis reperitur.

Perpetuò viret. semen Autumnno maturitatem assequitur.

Χαμέλαιαν quasi humilem Oleam Græci appellant: Latini Oleaginem & Oleastellum. Dicitur etiam, sed spurii appellationibus, *πυρρὸς ἄχνη, ἀκνήσοις, ἠσαπλεῖον βδελυρὸς*, & Latine Citocacium: à nonnullis Oliuella etiam nominatur, vt Matthæus Syluaticus ait.

Nominatur fructus à nonnullis *κόκκος κνίδειος*: sed hallucinantur, inquit Dioscorides, qui Chamelææ fructum Coccum cnidium appellitant.

Auicenna & Serapio Chamelæam Mezereo vocant, sub quo tamen nomine Chamæleonem vtrumque complexi quoque sunt. Ita Chamelæam cum Chamæleonibus, atque vna etiam Thymelæam confundentes.

Arabum confusio.

Ceterum Chamelææ & folia, & fructus acria admodum, vt diximus, & vrentis vehementerque calidæ facultatis sunt.

Folia, Dioscorides ait, pituitam & bilem detrahunt, præsertim in catapotiiis sumpta; ita vt duæ Absinthij partes ad vnam Chamelææ misceantur, & hydromelite excepta in catapotia cogantur. Non liquefcunt autem ita in ventre, sed quotquot assumpta sunt, egeruntur.

Mesues ex Mezereon, id est, Chamelææ (Syluius tamen Thymelææ reddit) foliis similiter catapotiorum descriptionem habet, sed Absinthij loco cortices assumit Myrobalanorum lutearum & cepularum, & non cum hydromelite, sed cum Tereniabin, id est, melle aëreo & Palmulis acidis, quas Thamarindos vocant, in stillatij Intybi liquore, dissolutis efformat: ipsaque folia prius in aceto acerrimo temperata resiccari præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: aquosos etenim humores educunt, sed violentiam naturæ inferunt; idcirco ab iis quantum licet abstinendum.

Addit præterea Dioscorides foliis Chamelææ cum melle tritis sordida & crustosa vlcera repurgari.

De Thymelæa. CAP. VII.

THYMELÆA multas tenues ramosas virgas profert, cubito longiores, foliis circumuestitas oblongis & angustis, Lini effigie; angustioribus & minoribus quàm Chamelææ: flores candidi, exigui, in summis virgulis acerati: fructus rotundi, initio virentes, sed cum maturi sunt rubentes, Oxyacanthæ rotundis baccis propemodum assimiles; in quibus nucleus foris niger, interiore verò medulla candidus: radix lignosa & dura.

h 2

In

Thymelæa.

Chamelæa Germanica.

In montanis asperis & incultis calidiorum regionum locis exit.

Quouis anni tempore viret, sed fructus Autumno perficitur.

Græci θυμέλαιαν vocant: Syri, vt Dioscorides testatur, ἀπόλινον: Eubœenses αἰτώλιον: nonnulli etiam χαμίλαιαν, & πρεθὶ ἀγρίω, sed improprie: item & κίσερον, & κίσερον. Sed vt Dioscorides ait, folium peculiariter κίσερον dicitur, fructus verò κόκκος κνείδιος. Quæ tamen à Theophrasto κίσερον appellatur, à Thymelæa differre videntur, nisi nigrum Cneoron Thymelæa sit. Duo enim ait Theophrastus esse κίσερον genera: vnum candidum, alterum nigrum.

Est autem Thymelæa tota sua natura & foliis ac fructu valde excafactoria, acris & vrentis facultatis.

Granum, ait Dioscorides, per inferna bilem, pituitam, aquasque detrahit, si xx. granorum interior pars bibatur; verùm fauces adurit, quare cum farina aut polenta dandum, aut in vix acino, aut melle cocto obductum vt deuoretur. Idem tritum cum nitro & aceto illinitur iis qui difficulter sudant.

Folia circa messem colligi debent, & resiccata in vmbra reponi. Qui exhibere ea voluerint, contundere debent, & neruos eximere: purgat ex iis acetabuli mensura vino diluto inspersa, & aquosa ducit. Moderatiùs autem purgant lente cocta, & oleribus contritis admixta. Eadem folia trita, & cum vix acerbæ succo in pastillos formata, reponuntur. Est autem herba stomacho infesta, quæ & fœtus apposita enecat.

De Chamelæa Germanica. CAP. VIII.

GERMANICA cognominata Chamelæa, frutex est furculosus & lignosus, bicubitalis, aut altior si cultura accesserit, lentis ac dodrantalibus ramulis: foliis oblongis, latusculis, mollibus, & pallidè virentibus: flosculi secundùm ramulos exeunt odorati, colore dilutæ rubentis purpuræ: bacca rotundæ, Ochri ferè magnitudine, cum maturuere rubentes; resiccata nigricant: interior harum nucleus Cannabis semini similis, medulla refertus candida: radix longa, altè demittitur.

In plerisque Germaniæ siluis reperitur vmbrosis, asperis & desertis locis.

Demittit hæc folia vt plurimæ arbores, aduentante hieme; florum verò germina statim post Autumnum promit, qui primo mox Vere, & subinde ipsa hieme (si clemens fuerit) panduntur: folia post flores exeunt, bacca ætate maturantur.

Vulgò Germanorum Zeilant / Zeidelbast / Leuskraut & Ketterhals appellatur. Officinæ nostrates Mezereon vocant: nos autem Chamelæam

melæam Germanicam dicere maluimus. Itolorum nonnullos fructum eius Piper montanum nuncupare accepimus. Sunt qui Laureolam & hanc stirpem nominant, sed alia est Laureola, de qua mox agetur. Quo autem nomine à veteribus appellata, & an ipsis cognita, explicare non est facile. Videtur quidem Cneoron album Theophrasti esse, sed propter breuitatem huius nihil affirmare licet.

Κνεώρις, inquit, duo genera: candidum & nigrum. Candidum folium habet *δερματώδες*, Cneora Theophrasti. oblongum, figura quodammodo Oleagino simile. Nigrum vt Myrtus, carnosum. Humile autem magis candidum est, idem *ὄσμωδες*, hoc est, odoratum: nigrum verò *ἄσμον*, id est, absque odore. radix ambobus quæ altè descendit, grandis: ramuli permulti, crassi, lignosi, protinus ab ipsa tellure aut paulò superius sparsi, lenti; quamobrem hisce ad colligandum iunci modo vtuntur. germinant florentque post æquinoctium Autumni, & multum denique temporis florent: hæc Theophrastus.

Et Chamelæa quidem Germanica folio non multum dissimili est Oleæ: flos odoratus, cuius, vt scripsimus, mox post Autumnum germina apparent: rami lignosi, obsequiosi, radix proluxa, altè descendens. Quæ omnia magnam eius cum Cneoro albo coniunctionem & affinitatem (si non ipsum est) ostendunt.

Est autem stirps hæc in vniuersum etiam vehementer exsiccatoria: fructus, folia, & cortices acria admodum sunt, gustata linguam mordicant, & adustionis sensum in faucibus excitant.

Officinæ Germanicæ & Belgicæ huius foliis (si quando opus est) pro Chamelææ vtuntur.

Quod citra errorem fieri potest. Nam Chamelæa ista viribus & potentia alteri similis est, quamobrem eius loco substitui potest, & eodem simili modo præparari.

De Laureola, siue Daphnoide. CAP. IX.

Laureola.

CVBITALI & non rarò bicubitali quoque altitudine fruticat Laureola, multisque ramis ampla diffunditur, qui lenti sunt & obsequiosi, crassioreque cortice vestiuntur: folia oblonga, lata, carnosæ, læuia, nigricantia, splendentia; laurinis similia, sed minora ad maioris Myrti accedentia, non tamen odorata, plurima circa ramulorum fastigia, numerosissimaque: flosculi oblongi, caui, e virore subcandicantes, infra folia: baccæ maturæ nigræ, nucleo intus duro, Cannabis femine paulò longiore, medulla interior candida est. radix lignosa, lenta, longa & multiplex, altè descendens: folia, fructus, cortex tam radicis quam ramorum, acrimonia sua & vrendi qualitate linguam & fauces mordicant, & incendunt.

Reperitur Laureola in montosis, incultis, asperis, vmbrosis ac siluosis tractibus, vt apud Lemanum lacum, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosam locis.

Flores præmaturè germinant, paulò post Autumni æquinoctium; hieme aut primo Vere perficiuntur: fructus Maio ac Iunio. stirps est perpetuò virens, & aduersus frigora hiemisque iniurias obdurans.

A Lauri foliorum similitudine *δαφνοειδής* Græcè dicitur; Latini posteriores Laureolam, veluti minorem Laurum, ex eadem causa appellant. Vocatur & *δωρίδαλος*, à speciosa foliorum pulchritudine; item & *χαμαιδαφνή* ac *πέπλιον*. Alia

tamen & Chamedaphne, & aliud quoddam est Peplion.

Huius baccas Piper montanum, veluti Chamelææ Germanicæ, etiam ab Italis nuncupari sunt qui affirmant. alij à Germanis etiam *Zeitlant* dictum volunt.

Theophrasti Cneoron nigrum esse potest; folio siquidem Myrtum satis refert, & ramosa, lenta, obsequiosaque stirps, altæ radicis, absque odore, fructu nigro.

Ceterum temperie & facultate similis est Chamelææ Germanicæ, vniuersa sua substan-

tia acris & feruida. Ducit, inquit Dioscorides, per inferna pituitosa siccum aut recens Daphnoidis folium: vomitus & menses cit: commanducatum pituitas capitis elicit: sternutamenta itidem mouet: Purgant etiam feminis eius pota grana quindecim.

De Staphide agria. CAP. X.

Staphis agria.

STAPHIDI agriae caulis est erectus, nigrescans, cubito altior: folia magna, profundis incisuris, quandoque septem, subinde paucioribus diuisa, Vitis siluestris siue Labruscae foliorum æmula: flores Isatidis colore caerulei: sequuntur folliculi herbacei coloris, magnitudine Ciceris, in quibus semen, siue triangularis nucleus nigrescans, pulpa interiore candida, gustu valde acris & saliuam ciens: cuius est vltima radix inutilis.

Nascitur in opacis. In Istria, inquit Matthiolum, Dalmatia, Apulia & Calabria frequentissima prouenit. Apud Germanos non nisi in hortis lata reperitur.

Maturefcit & nigrescit cum vindemia.

Græcis σταφιδία (Galenus σταφιδία λέγει) nonnullis τεύφωλλον, σήσιον, φθειρακτόνον, φθειρα, ἀπανθεσπιν πολυειδής, ψύδραπαθής, quæ tamen voces inter nothas referuntur. Latinis herba Pedicularis, & Peduncularia, vt Marcellus habet. Plinius lib. xxvi. cap. xiiii. Vuam Taminiam nominare videtur. sed lib. xxiiii. cap. i. falsò vuam Taminiam dici scribit. Astaphis agria, inquit, siue Staphis, quam Vuam Taminiam aliqui vocant falsò. Dicitur & nonnullis Pituitaria, & Passula montana. in Officinis Staphis agria: ab Italis *Staphusaria*: ab Hispanis *Terua pioienta*, *Caparas*, *Terua piotheyra*: à Gallis *Herbe aux poux*: à Germanis *Leustraut*: Belgis *Lupscrupt*, & *Lupspodere*: Anglis *Staus alier*.

Sunt autem semina siue grana Staphidis agriae natura intensè admodum excalfacientia, acria, & non absque vrendi quidem potentia.

Crassa purgant per vomitum quindecim in aqua mulsa trita ac data, sed qui biberunt, ambulare debent; & diligenter animaduertendum, vt aqua mulsa assidue detur, quòd pericula strangulationis adferant, & fauces inurant. Dioscorides auctor. Atque hanc ob causam à medicis, cum ad vomitum ciendum, tum ad alia intra corpus assumenda medicamenta, abdicata sunt. Plinius sed nec ad oris pituitam siccandam, eis vtendum censet, propter ancipitem, inquit, strangulationem, & quia fauces ledunt. Eadem siquidem commanducata copiosam quoq; eliciunt pituitam, & dentiù dolori hoc modo, presertim aceto incocta, occurrunt.

Cum aceto autem trita & illinita pedunculos siue pediculos necant, & vestes ab eo tædio liberant. Dioscorides etiam prurigini ac scabiei ex oleo inuncta auxiliari refert, & vrentibus malagmatis admisceri.

De Ricino. CAP. XI.

RICINVS instar paruae arboris citò assurgit, caulem erigens crassum, quinùm senùmve cubitorum, arundinis modo intus fistulosum ac concauum, aliquantulum articulatum, superius ramosum, ex obscura purpura nitentem & glabrum; candido videlicet deterfo, tenui instar farinae puluere, quo veluti conspersus subinde apparet: folia ampla sunt, diuisa, angulosa, ficulneis similia, sed maiora, at nequaquam aspera, verùm læuia; e quorum alis pediculi prodeunt dodrantes, flores & fructus racemosos ferentes: flores muscosi pallentes, citò collabuntur: fructus foris liuidus & maculosus, interiore medulla candida, in molliter aculeatis triquetris capitulis prouenit, quibus per maturitatem fissis ac rimas facientibus, cum impetu exilit. radix multifida ac multis cohærens fibris.

In Ægypto frequens olim fuit, & adhuc esse existimatur, vbi ex semine oleum exprimitur, fœdum cibus, vt Plinius ait, sed lucernis, vnguentis & emplastris vtile. Seritur & in hortis,

tum

Ricinus.

tum apud Germanos, Gallos; tum & alibi, non modò ad spectaculum, verùm etiam aduersus talparum iniuriam, quas ferunt Ricinù fugere.

Annua in Germania stirps est. perficitur eodem quo sata est anno; semen, si æstas calida fuerit, Autumno maturatur. In calidis regionibus multos restat annos, vbi in tantam excrescit altitudinem, vt ad conscendendum scalis opus quandoque sit: vt quidem Petrus Bellonius Singularium lib: primo tradit.

A Latinis Ricinus, à Græcis verò *ροστιον* dicitur: ab animali cuius formam fructus eius refert. Sunt autem *ροστιονες* insecta quædam nullis *Crotones* membris discreta, nullum cibi habentes exitum, colore liuida, quæ canibus præsertim adhærent, in globum continue crescentia, donec plenius saginata spontè decidant. Ægyptij Ricinum *κίσι* nominant: Herodotus *αλλικύωριον*. Plinius Trixim & Sefamum siluettrè dici testatur: vulgò Palmam Christi: item Cataputiam maiorem; nonnulli Pentadactylon appellant. Germani Wunderbaum/Creuzbaum, & fructum *Sesentom*: Belgæ Wunderboom/ mollecrust: *Palme de Christ* Galli & Angli: Itali *Girasole*: Hispani *Figueyra de Linferno*: Arabicè Kerugha & Keruagh. fructum interpretes Mesuæ Granum regium vocat.

Ceterùm Ricini grana triginta numero, putaminibus purgata; trita ac pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deiciunt, & vomitiones mouent.

Sed ingrata admodum & laboriosa huiuscemodi purgatio, stomachum valenter subuertens. Tusa & imposita grana *ιονδους*, id est, varos & ephelidas expurgant: folia cum tenuissima polentæ farina, oculorum œdemata & inflammationes sedant, mammasque turgentes cohibent; & per se aut cù aceto imposita erysipelata restinguunt: auctor Dioscorides.

Eadem ferè de granis istis Ioannes Mesues habet, sed quinque aut septem, vel ad summum quindecim numero tantùm exhibenda tradit: eademque ex iure veteris galli, coli, iunctorarum & coxendicis doloribus vtilia; & cù aqua casei vel lacte caprino hydropicis prodesse.

Oleum, inquit Galenus, quod ex semine conficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm est oleum commune, ac proinde quoque digerit.

Stirpem eam, quam D. Deus Ionæ Prophetæ iuxta Niniuen pro umbraculo præparauit, & quæ subito à verme corrosa collapsa est, Ricinum fuisse, vnde quaque doctissimus ac clarissimus D. B. Arias Montanus in Commentariis suis in Ionam cap. 1 III. euidenter ostendit, & *κίσιον* Hebræis dici, cui *κίσι* vicinum esse refert.

De Tithymalis. CAP. XII.

TITHYMALI genera, Dioscoride, Plinio & Apuleio auctoribus septem sunt. Primus Characias siue masculus; alter Myrtites siue Myrsinites, femina; tertius Paralium, quartus Helioscopius, quintus Cyparissias, sextus Dendroides, septimus Platyphyllos. Theophrastus tres tantùm enumerat: Paralium videlicet, marem, & feminam Myrtitem.

Characias Tithymalus siue mas, caules promit cubitales, teretes & rubentes, foliis circumuestitos tenuibus, oblongis, angustisque, & longioribus maioribusque quidem quàm Oleæ, at Amygdalinis angustioribus: medius inter quos alius exurgit absque foliis caulis, eorum tamen, quæ defluerunt, vestigia retinens: coma cuius in cacumine larga, ampla, & Iunci odorati ferè modo effusa, quæ concaua quædam rursus spectantia protert vasculis siue acetabulis similia; è quibus flosculi sublutei, dein triquetra exeunt capitula parua, in quibus femina. radix dura fibras habet multas.

Est verò & altera huius species, foliis antedicto similis, foliis tamen durioribus: caules quoque nonnihil, sed tamen minùs, rubent: coma veluti prioris, & qui hanc fert caulis foliis haudquaquam totus exiit, sed inferius tantum modò; notas quoque eorum quæ perierunt, ostentans: vascula, flores, femina & radices satis conueniunt.

h 4

Ad

I.
Characias
Tithyma-
lus.

2.

Tithymalus Characias I.

Tithymalus Characias II.

Tithymalus Characias III.

Tithymalus Characias IIII.

Ad hoc

Tithymalus Characias V.

Tithymalus Myrsinites.

Ad hoc genus pertinere etiam videtur non caule rubens, sed exalbidus ac candidus Tithymalus: caules eius teretes & ramosi, cubito non raro altiores, folia oblonga quoque & angusta, albida, tenuisque lanugine pubescunt: umbella contractior; flosculi parvi, luteoli: femina trigemina in acetabulis, uti aliorum. 3.

Iam & quartus quidam est Characias, foliis similiter oblongis, angustisque, paulo quam primi aut secundi minoribus, albicantibus etiam candidisque, sed minime lanuginosis: umbella è viridi sublutea, quæ prius quam explicatur, oblongioris fructus, veluti Amygdali, rudimentum præ se fert, concolor tamen reliquis foliis: flosculi & femina aliorum similia. radix alitè demittitur. 4.

Quintus Characias foliis similiter est oblongis, mucronatis tamen & circa annexum latioribus, & dilutiore colore virentibus, per ambitum crenatis; (vnde Serrato cognomen) umbellæ angustiores sunt: acetabula, flosculi, feminaque respondent. 5.

Myrsinites Tithymalus siue femina, ramulos siue cauliculos à radice habet complures, Myrsinites Tithymalus. dodrantales, haud tamen erectos, sed plurima parte procumbentes: folia verò circa hos breviora, lata, acuto & pungente nonnihil cacumine, Rusci siue Oxymyrines satis referentia, sed lævia & candida: flores in umbellis exiguis: & femina aliorum similia.

Paralio Tithymalo, hoc est, maritimo, cauliculi quini siue erecti assurgunt cubitales, tenues, dilutè rubentes, quos multa, parva, angusta, oblonga vestiunt foliola, instar Lini; sed candida densioraque: rotundæ, sed minime amplæ; in cacuminibus umbellæ; in quibus flores & femina perinde ut aliorum. Paralio Tithymalus.

Helioscopius Tithymalus teretibus, tenuibus, dodrantalibus, nonnihil rubentibus assurgit cauliculis, ampla, laxaque umbella comosis: folia habet pauca, latiuscula, breviora, minoratenuioraque quam Portulacæ fatiux: flosculos & femina parva, effigie præcedentium. radix tenuis est. fertur hic comam cum Sole circumagere: vnde illi nomen. Helioscopius Tithymalus.

Cyparissio foliola quidem sunt oblonga, sed perangusta, & quam Ezulæ minoris angustiora, satis ad Picæ accedentia, molliora tamen ac tenuiora: cauliculus nonnihil tubet, dodrante subinde altior; ramulos effundit complures; in quorum medio umbella cum acetabulis purpurascens, floribus feminibusque perpusillis: radix fibrosa. Cyparissio Tithymalus.

Huius & species quædam minor reperitur, palmum modo alta, tenuibus cauliculis, angustis. 2.

Tithymalus Paralius ex locis maritimis.

Tithymalus Paralius ex hortis.

stiffissimis, oblongis foliolis; umbella exigua, flosculis luteolis, seminibusque minutis.

*Dendroi-
des Tithy-
malus.*

Dendroides Tithymalus arboris specie fruticat, supernè amplus & multum comosus: ramuli eius subrubent, circa quos sunt folia tenui Myrto similia: fructus qualis Characiarum, ut quidem Dioscorides. Plinius hunc comosissimum ex omnibus maximè cauliculis rubentibus, & seminis copiosissimum esse tradit. Bellonius verò ad duorum hominum altitudinem crescere, & caudicem habere crassitudine cruris humani memoriae prodidit.

*Platyphyl-
los Tithy-
malus.*

Platyphyllon Verbasco similem esse Dioscorides, Plinius verò nec vilius latiora folia esse ait. Videtur autem hic esse, quem diligentissimus Carolus Clusius in Valentiae Hispaniae regno à se repertum scribit, pedalis videlicet altitudinis, foliis circa cauliculos amplis, ad Isatidis nouellae formam accedentibus, viridibus & aliquantulum carnosis; flore è luteo purpurascente, acetabulisque insidente, ut reliquorum Tithymalorum.

Ex omnibus autem his succus effluit acris, mordax, candidus, & ferè lacti similis, quacumque eorum parte vulnerata.

Reperiuntur verò Characiae Myrsinites & Cyparissias in Belgij subinde hortis; alibi sponte asperis & incultis locis exeunt. Paralius maritima loca amat, ac non modò in Italiae aut Hispaniae, sed & in Hollandiae, Zelandiae, reliquaque inferioris Germaniae maritima ora, locis incultis, aridis & praetis subinde nascitur. Hic ad hortos translatus, luxuriantibus cauliculis & in longitudinem excrescentibus, rarioribus efficitur foliis.

Helioscopius hortis olitoriiis frequenter molestus: circa vrbes & rudera etiam exit, aut circa agrorum margines, vbi & Cyparissias alter quandoque reperitur.

Dendroidem in petrosis locis exire Dioscorides prodidit: in Creta Bellonius: Aloisius in Tuscia, Liguria, & prope Massiliam. Matthiolus Dendroidem extra Terracinam agri Neapolitani urbem offendisse se refert inter saxa antiquissimi specus, plantae arborecentis effigie; & in Tergentino littore haud procul Timauo fonte in saxosis quibusdam rupibus. Qui tamen ab eo exhibetur, nequaquam ampla est coma aut Myrti foliis, sed oblongis & Characiae æmulis pingitur.

Florem semenque Tithymali æstate perficiunt; nonnulli serius, alij citius; in quibusdam regio-

regio-

Tithymalus Helioscopius.

Tithymalus Cyparissias.

regionibus prius, in frigidioribus tardiùs. Myrsinitis sarmentosos cauliculos non simul, sed alternis annis fructificare Theophrastus tradit.

Latini, Plinio auctore, Lactariam & Lactucam caprinam πθύμαλον nominant, à lacti simili humore, qui secto aut vulnerato folio, caule, aliave parte defluit. Reperitur & Lactoris. Cornelius Celsus lib. v. cap. vii. Lactucam marinam appellat: Lactuca, ait, marina, quæ à Græcis πθύμαλος nominatur. Non tamen omnis Tithymalis, sed marinus ita proprie vocandus. Tithymalum autem Itali Tithymalo: Hispani Leche tresna: Germani Wolfs milch: Belgæ Wolfs metch, id est, Lupinum lac: Galli Herbe à lait nominant.

Χαοκίαις, i. vallis, etiam κομήτης κωβίδος κὲ ἀμυγδαλοειδής cognominatur. κομήτης, ab effusa & ampla coma; ἀμυγδαλοειδής à foliorum figura, Amygdalæ similitum. Huius tertia à nobis tradita species, ea esse videtur, quæ à Matthiolo pro Dendroide exhibetur. quartam nonnulli perperam Myrsiniten faciunt. In magno autem versantur errore, qui quintum Characiam Hippophaën esse existimant. Nam Hippophaës frutex est spinosus, foliis Oleæ, multum à Tithymali differens.

Myrsinitis siue feminæ fructus κάρυον, i. nux, Theophrasto auctore, appellatur: vnde huic Tithymalo κερυιτή cognomen: vt quidem Plinius.

Παράλιος siue marinus Tithymalus, à Theophrasto κόκκος appellari refertur; à nonnullis etiam πθύμαλις aut μήκων dicitur. Est autem μήκων quoque papauer.

Ἡλιοσκόπιον Latini Tithymalum Solsequium aut Lactariam Solsequiam vocant.

Δωδρεοειδής, λεπτοφυλλον & tenuifolium etiam appellant.

Πλάτυφυλλος à plerisque κορυμβιτής dicitur.

Ceterum Tithymali omnes vincentem habent acrem calidam que facultatem, inest vero & amaritudo.

Validissimus eorum est liquor: secundum locum tenent fructus & folia: sed & radix dictarum facultatum particeps, sed non ex æquo, vt quidem Galenus. Et habet quidem non modò Characiæ, sed & reliquorum omnium succus, per inferna purgandi validam vim atque potentiam. Bilem, pituitam & aquosos humores ducit etiam in exigua quantitate sumptus; sed ventriculum vehementer conturbat, & interna viscera inflamat; quam ob causam ab eius vsu docti ac prudentes medici abstinent.

Foris

1.

Hippophaën

2.

3.

4.

6.

7.

Tithymalus Dendroïdes ex Cod. Cæsareo.

Tithymalus platyphyllos.

Foris etiam non tutò adhibetur: vt enim vehementer acris & mordax, ita quoque facile partem, cui illinitur, corrumpit: & tanta quidem eius vehementia, vt etiam oleo permixtus quod tamen acridinem illius retundit, adustis pilorum radicibus, corpus depile reddat; si identidem & sæpè eo inungatur.

Fructus & folia tametsi mitiora, in aquam stagnalem iniecta celerrimè pisces in vertiginem agi ac semimortuos in aquæ superficiem ferri efficiunt: auctore Galeno.

De Hippomane. CAP. XIII.

Ex Tithymalo Theophrastus De historia stirpium lib. ix. Hippomanes appellatum apud Arcades fieri refert, quod optimum, inquit, confici apud Tegeam nouimus, maximeque in pretio haberi. Sed alij auctores aliter sentiunt: omnes tamen veneficium esse affirmant.

Theocritus stirpem esse Hippomanes, qua equi in furorem aguntur, ἐν τῇ Φαρμακουργίᾳ cecinit his verbis:

Ἰππομανὲς φυτὸν ἔστι παρ' Ἀρκάσι, τὸ δ' ἔπι πᾶσαι
καὶ πῶλοι μαίνονται ἀν' αἶρα, καὶ θοαὶ ἵπποι.

Virgilius & Tibullus poëta, virus ab equarum inguinibus defluens, quo tempore amoris furore & infania feruntur, ita nominant; & ille quidem Georgicon lib. iii. sic scribens:

Hinc demum Hippomanes, vero quod nomine dicunt
Pastores, lentum destillat ab inguine virus

Hippomanes, quod sæpè male legere nouerca. Tibullus verò lib. ii. Elegia iiii.

Et quod, ubi indomitis gregibus Venus afflat amores,

Hippomanes, cupida stillat ab inguine equæ.

Et hoc vero nomine appellari Virgilius ait, volens, interprete Seruio, herbã abusiue Hippomanes dici, ab equorum furore & infania.

Aristoteles lib. vi. De historia animalium, cap. xviii. defluentiam etiam à genitalibus equarum humorem Hippomanes appellari refert. Equæ, inquit, tempore coitus colligunt sese, & societate magis quàm antea gaudent, iactant caudam crebrius, vocè immutant, humorem emittunt suis genitalibus, similem genituræ, sed multo tenuiorem quàm mares, quem Hip-

pomanes

pomanes nonnulli appellant; non quod pullis nascentibus adhæret. Hoc ipsum tamen quod pullis nascentibus adhæret, postea cap. xxii. Hippomanes etiam esse asserit. Cum equa, ait, peperit, statim secundas deuorat, atque etiam quod fronti pulli nascentis adhæret, Hippomanes dictum, magnitudine minus Carica parua, specie latiufculum, orbiculatum, nigrum: hoc si quis prærepto odorem moueat, equa excitatur, furitque agnito eo odore. Et tanè equis amoris innalci veneficium, Hippomanes appellatum, in fronte Caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim edito partu deuorat fœta, partum ad vbera non admittura, si quis præreptum habeat, Plinius lib. vii. cap. xlii. etiam scribit, tamet si lib. xxviii. cap. xi. equarum à coitu virus esse concedat.

De hoc verò & Iulius Solinus Polyhistor cap. xlvii. vbi ait, in equarum partu amoris nasci veneficium, quod in frontibus referunt recens editi, fuluo colore, Caricis simile, *ἵππομανές* nominatum. Quod si præreptum statim fuerit, nequaquam mater pullum vbera præbet fellitanda.

Columella Hippomanes venenum esse tradit, quod equinæ cupidini similem amorem mortalibus accendat. quale autem illud sit, vnde fiat sumaturve, non explicat.

Accedit Plinius, qui Hippomanes tantas in veneficio vires habere lib. xxviii. affirmat, vt affusum aris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ, admotos mares equos ad rabiè coitus agat.

De quo Pausanias lib. v. vbi intra Altin Olympiæ locum, Phormidis Menalij Olympica dona, & duos ab eo Ioui Olympio equos dicatos recenset. Incisa est, ait, in prioris equi latere, inscriptio versu nullo adstricta: Phormis posuit Arcas Menalius, nunc Syracusanus. Huic equo Hippomanes infusum tradunt, Magi hominis astu, quod esset intuentibus miraculo. Magnitudine ille quidem & specie inferior est equis multis intra Altin positis, & deformiorem cauda præcisa reddit: sed illum equi mares non Vere tantum, sed planè quauis anni parte appetunt. irruentes enim vel effractis vinculis intra Altin, vel è rectorum manibus elapsi, illum inuadunt nihil minus furenter, quam si viuentem pulcherrimam equam gregalem adorirentur. Hactenus Pausanias. Cuius quidem verba, & similiter aliorum veterum, occasione Hippomanis, quod ex Tithymalo fieri Theophrastus memoriæ mandauit, hoc loco adducta.

De Tithymalo tuberoso, siue Apio. CAP. XIII.

Tithymalus tuberosus.

TUBEROSVS Tithymalus exiguos promit cauliculos, aliquantulum rubentes, tenues ac teretes; circa quos exigua & parua foliola, forma quidem foliorum Hyperici aut huiuscemodi Rutæ siluestris, at minora, Chamæsyces æmula: umbellæ in fastigiis raræ, in quibus acetabula; flosculi pallentes lutei, semina asperiuscula triquetra, vti aliorum Tithymalorum, minora tamen: radix tuberosa Pyri modo turbinatur, inferiore parte angustior, foris nigricans, interiùs candida. Manat ex hoc lacteus quoque succus, quacumque eius vulnerata aut læsa parte.

In Apulia Italiæ prouincia gignitur, nec non in Græcia ac vicinis insulis, vt Creta, Lemno, aliisque, & quidem illic locis montosis. Exit vno loco longioribus cauliculis; aliis, tenerioribus breuioribusque. Huius quandoque maior, illius verò subinde minor est radix. Memini siquidem me ab excellentissimo clarissimoque viro Iacobo Antonio Cortuso patritio Patauino, duas olim huius plantas accipere. Vnius radix maior crassiorque, folia verò & ramuli minora: alterius verò radix minor, sed ramuli longiores, & folia paulò maiora.

Hunc Tithymalum Græci *ἀπὸν* à figura & similitudine Pyri nuncupant. dicitur quoque & *ἰχθῆς*, & à Gaza Latine Carica, quod *ἰχθῆς*

id est, Caricam siue Ficum aridam radix referat: item & *χαμηλάρανος*, siue Terrestris glans, & à figura quoque. Sunt tamen & alij *χαμηλάρανοι* Germaniæ familiares ac edules,

de quibus in historia Frumentorum Pempt. 4. scripsimus. Bellonius *χαμαίπυδία* modò in Græcia Apion dici scribit.

Facultate autem & temperamento Tithymalus iste, siue Apios, vehementer calidus ac ficus est, reliquis Tithymalis similis, ac perinde quoque humano corpori molestus ac noxius.

Pars radicis superior, Dioscorides ait, sumpta vomitione bilem pituitamque educit: quæ ad radicem inferior, per aluam. Tota vtriusque purgationes mouet.

Succus sesquiboli pondere, vtraque etiam parte purgat. Hydropicis, inquit Plinius, datur acetabuli mensura.

De Ezula siue Pityusa. CAP. XV.

Ezula maior.

Ezula minor.

EZVLÆ duæ sunt, Maior & Minor.
1. Maior fruticosa stirps est: caules eius complures, teretes, supra cubiti altitudinem longè assurgunt: foliis vestiuntur oblongis & angustis, Tithymali Characiæ minoribus: umbellæ angustiores sunt, flores seminaque Tithymali. radix ampla, ramosa, crassioris corticis, succo lacteo plena; vti & tota ipsa stirps est.

2. Minor priori similis, caules tamen eius breuiiores tenerioresque; folia etiam oblonga, angusta, acuminata, minora: flosculi fructusque respondent: radix tenerior, lignosior, tenuioris corticis; tota lacteo similiter succo redundat.

Reperitur Maior in collibus quibusdã Germaniæ apricis circa Schaafhusiam & Basileam: in Apuliæ quoque Gargano monte, Matthiolo teste: iuxta scrobes verò & fossas aquas habentes non rarò in Silecia: in aliquibus etiam palustribus locis apud Batavos. Minor asperis & incultis Germaniæ, nonnullis etiam Belgij locis exit. Vtraque quandoque ad hortos transfertur: vtriusque viuax est radix, sed caules hieme marcescunt, Vere noui erumpunt, æstate fructus facturi.

Ezulam alij Esulam, Arabes Alscebran aut Alscobran, & absque articulo Scebran appellant. Videtur Græcorum *πύσσα*, præsertim quæ minor est. Nam hæc foliis *πίτυος* siue Picæ satis est æmulis, Cyparissæ Tithymali maioribus latioribusque. Atque huius etiam maiorem reperiri speciem Dioscorides testatur: cum videlicet fruticem hunc quibusdam in locis *σφόδρα διμεγέθου*, id est, valde magnum inueniri tradit: satis innués duas eius species existere.

Ezulæ etiam nomen à *πύσσης*, luxatum esse potest. Sublatis etenim duabus prioribus syllabis,

labis, remanet $\epsilon\zeta\upsilon\lambda\alpha$, cuius diminutivum *Vsula*, & mutata vocali prima, *Esula*. Nicolaus Myrepsus *Ezulam Chamæpityn* lib. De antidotis primo, compositione xxx. & cxxx. nominat. Et potest minor haud absurde *Chamæpitys* dici, folio videlicet $\pi\epsilon\tau\upsilon\upsilon$ referens.

Sunt autem *Ezulæ Tithymalorum* quoque species, veluti & Galenus de *Pityoufa* testatur. Hanc quidam, inquit, speciem putant esse *Tithymali*, quod succum habeat ut illi, quodque

Lathyrus.

Peplus.

similiter illis purget, ceteraque omnia viribus illis sit adsimilis.

Mesues *Ezulam* purgatorium rusticorum esse scribit; & maiorem vitcera interna exulcerare, atque eam ob causam perniciosam: parvam præstantiorem, hoc est, minus nocivam. Ipsa tamen minor acrimonia & purgandi facultate maiore haud inferior.

Utraque impensè calida, acris & exulcerans, ventriculoque molestissima.

Errant non parùm, qui cortices harum radicum in medicamentorum compositionibus *Turbith* loco substituere temerè audent. Error quorundam.

De Lathyris. CAP. XVI.

LATHYRIS *Tithymalorum* etiam numero ascribenda; utpote tota candido & lacti simili succo turgens. caules promit proceros, altiores cubito, digiti crassitudine, intus inanes, multis alis superius ramosos: folia secundum caulem oblonga, angusta, Amygdalinis similia, ceterum longiora lævioraque, in ipsis verò ramulis breviora latioraque: flores in fastigiis exigui: fructus tres coherentes loculi, maiores quam *Tithymalorum*, minores quam *Ricini*, in quibus semina rotunda, interiore medulla candida: radix nullius usus, fibras aliquot habet.

In omnibus autem regionibus obuia *Lathyris*, præsertim in hortis, in quibus nasci gaudet, & frequenter reperitur.

$\lambda\alpha\theta\upsilon\rho\epsilon\iota\varsigma$ Græcis, vulga *Cataputia minor* Italis: *Catapuzza*: Germani *Sprungkraut* / *Sprungkörner* / *Ereibkörner*: Hispanis *Tartago*: Gallis *Esperge*: nostris *Sprungkraut* & *Spuergie* dicitur.

Huius autem facultas assimilis etiam est *Tithymalorum*, vehementer videlicet expurgatoria, & acris, nisi quod semen, inquit Galenus, gustantibus videatur dulce; quod sanè etiam maximam purgatoriam vim obtinet.

De Pepto. CAP. XVII.

DODRANTALIS herbula *Peplus* est, lacteo & ipse succo manans, *Helioscopio Tithymalo* assimilis, eiusque quædam veluti species, sed omnibus partibus minor: cauliculi subrubent: folia exigua in rotunditate oblongiuscula, infernè maiora, supernè minora: coma circinata: semina tribus loculis discreta, sed minuta: radix tenuis, fibrosa.

In hortis & vineis exit, & subinde in agris neglectis aut non cultis.

Æstate viget, in hiemem usque perdurat. Colligitur, inquit Dioscorides, messibus, siccaturque in umbra.

$\pi\epsilon\pi\lambda\omicron\varsigma$ & Græcis appellatur: vulgè *Ezula rotunda*

tunda: Ruellius Vineale Reuelium à Gallica dictione nominat, Gallis siquidem est *Reuille martin d. vignes*: Germanis *Reüfels mitch*. Dicitur & *σύνκη* & *μήκων ἀφρώδης*, vt quidem inter notha ascribitur. In linguarum verò Hippocratis expositione etiam *χαμαισύνκη*. Est tamen omnino alia *χαμαισύνκη*, de qua mox.

Facultatem autem Peplus reliquis Tithymalis, quorum & species, affimilem obtinet, calidam videlicet, acrem, mordacem, & cum violentia expurgatricem. Testatur Galenus lib. De simplic. medic. facult. his verbis: Peplus quidam verò *μήκων ἀφρώδης*, & hic frutex paruus succum habet similem Tithymalis, cum in aliis, tum quia purgat, ceu illi.

De Pepto sine Peptide. CAP. XVIII.

Peplion sine Peplis.

ACCEDIT Tithymalorum & Lactariarum generibus & Peplion humi procumbens, & nequaquam aliarum modo assurgens herba, & lacteo similiter succo turgida: ramuli eius teretes, subinde purpurei, quandoque herbacei coloris: folia Pepli & Portulacæ siluestris æmula, sed prona parte rubentia: semen exiguum in triangularibus paruis valuulis veluti Pepli, sub foliis reconditur: radix pusilla.

In maritimis, vt Dioscorides ait, maximè nascitur.

Appellatur verò non modò *πέπλιον*, verum & *πέπλις*, & vtroque quidem nomine à similitudine Pepli. Dioscorides *πέπλιου* nomen ad Hippocratem refert: ab aliis & *ἀνδράχη ἀγρία*, id est, Portulaca siluestris, dicitur, quòd scilicet Portulacæ huius modo sparsum per terram repat, foliisque ipsam refert: eam nempe, quæ spontè & non fata in hortis & alibi gignitur.

Respondet Peplion istud viribus reliquis Tithymalis. Dioscorides etiam colligi, reponi, dari & condiri Pepli modo ait. Galenus succum habere validum non admodum vtilem: semen vtilius, sed *πυρρῶδες*, hoc est, feruidum, similiter Pepli modo purgans. Exemplaria Galeni *φυσῶδες*, id est, flatuosum habent, sed nos Cornarij emendationem amplectimur, & *πυρρῶδες* legimus.

De Chamæsyce. CAP. XIX.

CHAMÆSYCE supina humi procumbit, & Peplidis modo nascitur, ramulistantummodò numerosioribus tenerioribusque, qui teretes, rubètes, & in rotundi orbis speciem dispersi iacent: folia perputilla, Pepli minora, rotundiufcula, lentibus ipsis forma & magnitudine paria, sub quorum alis fructus tricocci exigui: radix tenuis est: candidum & lacti similem succum hæc verba non minùs quàm Tithymali vulnerata emittit, ipsorum etiam generi ascribenda. Reperitur, ait Dioscorides, in squalidis, aridis & petrosis.

χαμαισύνκη appellant, id est, humilem Sycen. Dicitur autem *σύνκη* non modò ficus, sed & Peplus, vt iam antea meminimus: vnde Chamæsyce, quasi humilis aut terrestris Peplus, quem folio & facultate omnimodè refert. Appellatur verò hæc etiam *μήκων ἀφρώδης*, veluti ipse Peplus.

μήκων ἀφρώδης, *ἡερυλλία*. *Μήκων* autè *ἀφρώδης* Dioscorides herbam esse tradit ab aliquibus *ἡερυλλία* appellatam: caule dodrantali, foliis valdè exiguis, *σευθίου* siue Lanariæ herbæ: & fructu iuxta ipsa candido: sed & totam herbam ipsam albam & spumeam. De eadem & Theophrastus lib. ix. Meconem Heracliam folio asserens esse Struthij, quo lintea candidantur, fructuque albo. Sed totam herbam candidam esse non adiecit. Purgandi vim vterque huic Meconi tribuit,

& VO-

Chamaesyce.

Hippophaës ex Codice Cæsareo.

Pelecinon, & Lappago, quæ tamen vox Aparinæ conuenit: nostra ætate ab indigenis Peloponnesi ἀγανθὺν ἢ καθαρὸν, id est, Spina purgatoria vocatur.

Ab Hippophaë differt Hippophæstum, quod tamen & Hippophaës aliqui (Dioscoride Hippophaë teste) appellant: à Plinio Hippope (nisi & hic vitium) dicitur. Spinæ fulloniæ genus est, ab-
que cauliculo, florè, aut fructu, inanibus tantùm capitulis, foliis paruis spinosis, radícula molli & crassa; ex qua cum foliis & capitulis succus exprimitur.

& vomitione expurgare, comitialique morbo obnoxii hac purgatione prodesse. Suspiciari hinc posset aliquis, non aliam esse μήκωνα ἀφροδισιήν ἢ χαλκίαν, quàm vel Peplum vel Chamaesyce, & separatis locis, sub diuersis nominibus de eadem stirpe Dioscoridem egisse: nisi ipse Theophrastus hunc scrupulum videretur eximere: qui μήκωνα hanc in numero aliarum μήκωνων, id est, Papauerum habet, & post κεραιπτήν ac ροιάδα reposuit. quòd legitimam μήκωνα ἀφροδισιήν siue χαλκίαν, Papaueris esse speciem, & propriè Papauer spumeum Latinis dici ostendit; & à Peplo & Chamaesyce differens.

Est autem Chamaesyce viribus reliquis Tithymalis assimilis. Galenus abstergendi simul & acrem, ait, vim possidet. Itaque acrochordonas & myrmecias, caules eius teneriores in modum cataplasmatum admoti, quiq̄ue ex eis profuit liquor, auferunt.

Quòd quidem & reliquæ omnes Lactariæ enumeratæ possunt, sed quemadmodum antea iam monuimus, vsus earum periculo non caret, veluti neque huius.

De Hippophaë ex Dioscoride, & aliis.

CAP. XX.

VENIT & iis quæ lacteum succum fundunt Hippophaës annumerandum. Frutex (inquit Dioscorides) est φρυγανώδης siue surculaceus, vnde quaque densus & amplus: folia ei oblonga veluti Oleæ, angustiora tamen & teneriora; inter quæ spinæ siccae & candicantes emicant, articulatae, interstitio quodam distantes: flores Hederæ corymbos referunt, racematim coherent, sed tamen minores mollesque, & ex albedo partim rubentes: radix crassa & mollis, succi plena, gustu amara, ex qua veluti ex Thapsia succus colligitur. Anguillara radicem refert palmum esse longam vel maiorem, & ex hac fracta aut vulnerata succum manare tenuem, lacti colore, gustu amarissimum, odore grauem.

In maritimis ac fabulosis, vt Dioscorides scribit, nascitur. Anguillara arenosis & maritimis locis in Peloponneso à se repertum refert.

Ἰπποφάεις Græcis: Latinis quoque Hippophaës dicitur: à Plinio lib. XXI. cap. XII. (nisi corrupta vox) Hippophyes. Hippophyes, ait, in fabulosis maritimisq̄ nascitur, spinis albis, Hederæ modo racemosa est, candidis & ex parte rubentibus acinis. radix succo madet, qui aut per se conditur, aut pastillis farinæ. Extant verò & inter nothas appellationes quædam huius nomina: vt, Hippophanes, Hippion, Echinion,

E Narbonensi Gallia, inquit Ruellius, Hippophæstum vidimus spinosis capitulis, sine flore, sine cauliculo, minutis inter aculeos foliis candicantibus.

Debent (Plinio auctore) Hippophaës & Hippophæstum accommodata esse equorum naturæ, neque ex alia causa nomen accepisse. quippe quædam animalium remediis nascuntur.

Est verò Hippophaës, præsertim verò radix ipsius ac succus, calidæ siccæque facultatis, & simul valenter purgantis.

Succus sincerus radice huius pituitam, bilem, & aquosos humores detrahit oboli pondere: cum farina verò subactus quatuor obolorum. Saluberrimè autem cum aqua mulsa exhibetur. In comitiali morbo, vt Plinius ait, vtilissimus. Frutex verò ipse siccatus tunditur, tritusque cum aqua mulsa exhibetur.

Extrahitur quoque succus è radice, foliis & capitulo Hippophæsti, qui & ex aqua mulsa pituitam & aquam detrahit, & præcipuè comitialibus morbis, neruorù vitis, & orthopnœæ, vt Dioscorides tradit, conuenit.

De Euphorbia. CAP. XXI.

Euphorbium.

Anteuphorbium.

EVPHORBIO oblonga, crassa, & virentia sunt folia, in rotunda ac tereti figura angulosa: Cucumerem vulgò, sed Galeno Melopeponem nuncupatum, referrent, si non anguli, & eminentiores, & albicantibus spinis plurimis, duplici ferè ordine, obsiderentur. Effluit ex his vulneratis liquor vehementer acris & mordax, faciliè concrefcens.

Dioscorides, Euphorbium, inquit, Libyca arbor est, *ναρθηκοειδής*, id est, Ferulacei generis, aut Ferulæ speciem referens, quæ in Maurousiorum Tmolo reperitur, succo referta acerrimo; quem cum timore colligunt eius regionis homines, ob eximium eius feruorem.

Plinius herbam esse Euphorbium ait, & è môte Atlante extra columnas Herculis portari.

Differentes autem & multùm dissidentes montes Tmolus & Atlas sunt. Nullus Tmolo nomine in Libya aut Mauritania mons à Geographis refertur. Est Lydiæ mons Tmolus in Asia minore. Potest in exëplaribus Dioscoridis pro Atlâte perperâ Tmolus substitutus esse.

Ioannes Leo in Africæ historia lib. ix. ex vno folio, aut vt ipse nominat, fructu, xxv. aut xxx. quandoque prouenire scribit, è quibus maturis & vulneratis succus effluat lacti similis, qui lentorem contrahens concrefcatur, atque inde colligatur.

Natum

Dioscoridis
locus cor-
ruptus.

Natum fuit Euphorbium anno M. D. LXX. Bruxellæ in amœnissimo ac ditissimo orto Io. Boisoti, viri vt generosissimi, ita & doctissimi, à quo vnum terræ commissum folium, in plura multiplicatum est, & radicem demisit in obliquos ramulos diuariatam.

Græci pariter cum Latinis *Ευφορίον* vocant. Plinius vno loco herbam feminino genere, Euphorbiam appellat. Succus etiam Euphorbion, & quidem Officinis quoque est.

Iubæ Regi Ptolemæi patri, qui primus vtrique Mauritaniz imperauit, inuentio huius ascribitur, à cuius medico Euphorbo nomen accepit.

Euphorbium autè, succus nempe concretus quo vtimur, vehemèter calidæ, & vt Galenus ait, causticæ siue vrentis facultatis & tenuiù partiù est: quarto quidem ordine calidù & siccù.

Cum oleo Violæ luteæ, vt quidem Mesues, sed & alio quouis, vel etiam vnguentis permixtum, refrigerata citò calfacit: aduersus stupores, tremores, conuulsiones, neruorum resolutiones conuenit: prodest etiam contra diuturnos coxendicum dolores.

Intrò assumptum, vt Aëtius, Paulus, Actuarius, & Mesues referunt, aquas & pituitam per inferna ducit; sed vnà quoque non modò fauces ac os, sed & ventriculum, iecur, reliquaque viscera accendit, exurit atque erodit, vniuersumque corpus inflamat.

Ob id, inquit Mesues, minùs tenuiter terendum, & permiscendum eius acrimoniam obtudentibus, calorem remittentibus, & lubricantibus: quorum tantam esse oportet copiam, vt eius superficies vndequaue contegatur.

Sed difficile est, Euphorbium aliis ita vel inuoluere, vel permiscere, vt non exurendi suam vim exerat. Nam & plurimo contemperatum oleo, subinde foris inunctam, velicas excitat, corpore præsertim mollioribus. quam ob causam tutius est intro corpus non admittere.

Tunditur ipsum etiam cum molestia, nisi naribus diligenter obstructis ac communitis. Si quando enim acrimonia eius ad nares peruenerit, mox pruriginem, sternutationesque excitat, ac deinde ardore intenso, copiosam pituitam ac muccum, tandem verò & sanguinem elicit: lacrymis non deficientibus.

Aduersus autem Euphorbij acrimoniam, remedio indigenis fertur esse herba, quæ ab effectu & contrariis facultatibus Anteuphorbij nomen accepit. Cauliculos hæc emittit complures, rotundos, virentes; atque circa eos folia qualia Portulacæ: radix multas quoque habet propagines; succo & hæc abundat, sed nequaquam acri, verùm lento & refrigerante, ardorem ac acrimoniam Euphorbij retundente.

Tripolium.

De hac veteres scripsisse nondum obseruare licuit: videtur tamen ad Telephij species referri posse.

Creuit & istud Anteuphorbion doctiss. Ioanni Boisoto, eodem quo Euphorbium anno: atque vna cum eodem periit.

De Tripolio. CAP. XXII.

TRIPOLIO nostro folia exeunt oblonga, lata, læuia, virentia, crassiuscula, Glasti foliis perquam similia: caulis rectus, dodrante altior, fastigio in alas diuiso, in quibus flosculi elegantes, medio disco lutei, orbiculato verò ambitu carulei, Asteris Attici florum æmuli, qui in pappos candidos contabescentes abeunt: radix oblonga, cortice induitur crassiusculo.

Nascitur, inquit Dioscorides, Tripolium locis maritimis, quæ vnda alluit, recedensque demittit. Ac talibus quidem in Belgij quibusdam maritimis nostrum reperitur: vt in Zelandiæ insulis. Neque videlicet in mari, neque in sicco, sed locis, quæ æstuans mare allidit, recedens, refluens, retroque commeans deserit. Translatum ad hortos diutinè viget, sed luxurians grandescit, & in fibras radices commutat.

Æstiuis mensibus flores facit.

Fabulosum est, quod à Dioscoride ascribitur, tradi nempe vno die ter colorem floris eius mutari; & manè album, meridie purpureum, vesperi

Αντευφορίον

Dioscorides notatur.

φοινικῶν, id est, phœniceum. Sed tamen tres florum colores vno die reperiri posse, veritati haud repugnat. Nam cum flores omnes non simul, sed particulatim & sensim perficiantur, tres facile contingit florum colores obseruari: incipientium nempe, completorum, & deficientium. Nondum patentes aut completi, subpurpurei sunt; perfecti patentesque, quales scripsimus; deficientes papporum candidam ostentant lanuginem.

Τριπόλιον, à nonnullis etiam ψυχρὸν, ab alijs μελεῖ appellatur: vt quidem inter nothas voces refertur: posset Aster marinus, aut Amellus marinus non ineptè dici. Arabs Serapio Tripolium Turbith nominat, & post eum Auicenna. Actuarius tamen Græcus, Alypi siue Alypiæ radicem Turbith esse existimat. Mesues verò herbæ ferulaceæ radicem iudicauit. Habent Officinæ & suum Turbith non modò à Tripolio, verum & ab Alypo differens, nequaquam etiam ferulaceum. Quod à Garcia ab horto Proregis Indiæ medico in Aromatum historia, quam clariss. ac doctiss. Carolus Clusius Latinam dedit, describitur, ex qua historiam eius in subsequens transtulimus Caput.

Ceterum Tripolij radix, vt Galenus ait, gustanti acris est, & facultate calida in tertio excessu. Dioscorides radicem in vino potam duarum drachmarum pondere, per aluum aquam ducere refert: itemque vrinam. Conciditur etiam ad alexipharmaca siue venenis resistèntia medicamenta.

De Turbith ex Garcia. CAP. XXIII.

TURBITH planta est radice neque magna neque longa: caulis dodrantalis, subinde longior, digitalis crassitudinis, Hederæ modo per solum repit: folia profert Althææ: flores etiam similes è candido rubentes, nonnumquam omnino exalbidos.

Vtilis autem medicinæ caulis dumtaxat pars inferior, radici proxima, quæ gummosa. Atque huius cortex est, quem Officinæ ostendunt; crassior videlicet quidam ac inanis, caudicis inferioris exterior cortex, medio exempto.

Laudatur vacuum, arundinosum, fragile, & plani corticis Turbith: deinde cum gummi adhæret concretum, quod gummosum dicitur, & albidum.

At gummosum non est semper sua natura, Garcias ait, sed Indi, quia viderunt à gummositate optimi Turbith notas à nostris peti, solent eius stirpem ac cauliculos prius quam colligant, aut contorquere, aut leuiter vulnerare, vt liquor efflueret. quo tandem densato atque concreto; cauliculos gummosos auferunt. Reperitur verò & quandoque absque contorsione gummosum factum, sed tamen, quò facilius liquor emanare posset, vulnerari ac contorqueri solet. Candidum etiam fit, eodem auctore, in Sole resiccatum: in vmbra etenim nigrescit.

Prouenit in maritimis, verum non adeò mari vicinis locis, vt vnda eius allui queant, sed duabus aut tribus interdum à mari leucis siue miliaribus distantibus; & quidem in incultis potiùs humentibus quàm siccis.

Nascitur autem in Cambaya, Surrate, Dio insula, Bazaim locisque vicinis, & in Guzarate, vbi plurimum, atque vnde magna copia in Persiam, Arabiam, Asiam minorem, & Lusitaniam effertur. Præfertur autem in Cambaya natum.

Arabibus, Persis, & Turcis Turbith appellatur: in Guzarate verò Barcaman; in Canara prouincia, cuius ciuitas Goa, Tiguar.

Habetur ab Indis medicis pituitam deiiciens ac expurgans medicamentum; cui si febris abest, adiciere solent Zingiber; alioqui absque hoc ex decocto pulli gallinacei aut cum aqua exhibent.

Mesues Turbith calidum esse refert ordine tertio, & crassam lentamque pituitam vacuare; atque hanc è ventriculo, thorace, neruis, atque remotioribus artubus educere; sed tardioris facultatis esse, & ventriculum subinde eo subuerti perturbarique, quocirca Zingiber, Mastichen, aliaque aromata ei permiscenda; addi & oleum Amygdalorum dulcium, vel ipsa Amygdala, aut Saccharum, ne corpus huius vsu extenuaretur aut emacresceret: ab alijs item cum Palmulis, Amygdalis dulcibus, aliisque contemperari, inde componentibus antidotum (electarium aut electuarium Officinæ appellant) quod *σφαφοινικῶν* dicitur, Officinis ipsi & Medicis exercitatis in vsu frequens.

Datur ipsius Turbith drachma (plus minus) vna, ad summum duæ. In decocto verò aut diluto tres quatuorve admittuntur.

De Ebulo. CAP. XXIII.

EBVLVS folijs Muscario, fructuque Sambuco persimilis est, sed caudicem non facit lignosum, caules tantummodò herbaceos profert hibernis mensibus contabescèntes: anguloti hi sunt, ac frequentibus articulis geniculati, Sambuci nouellis ramulis ac propaginibus respondentes: folia ex interuallis geminata, ampla, ac veluti Sambuci ex pluribus ad crassum
neruo-

Ebulus.

neruosum pediculū commissis coalescunt, quorum singula oblonga sunt, lata, & margine serrato, Amygdalinis ampliora maioraque: flores in umbellis candidi, fructus siue acini subrotundi & rutilo colore nigricantes; in quibus semina parua oblonga: radix longa, digitalis crassitudinis, minimè lignosa.

Exit passim locis humentibus, incultis, secus vias & margines agrorum, pingui lætoque solo: aridum, sterile, siccumque respuit.

Flores ætate, baccæ Autumno maturantur.

Græci *χαμιακτις*, id est, humilem Sambucum nominant. Dicitur & *ελιοσυκτις*, *αγρια ακτις*, καὶ *δβοικη*. Latinis est Ebulus & Ebulum: Germanis *Attich*: Belgis *Hadich*: Italis *Ebulo*: Gallis *Hieble*: Hispanis *Yezgos*.

Temperamentum autem Ebulus calidum quidem ac siccum, vtrumque ordine tertio, & facultatem non modò, quam ei Galenus tribuit, digerendi exiguam, sed & purgandi per aluum eximiam & validam habet: efficacissimæ radices sunt: folia digerendi ac discutiendi potentia præstant.

Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquosos potissimum humores: vtilis idcirco ad hydropicorum purgationes: sed tamen correctæ, & vbi vires suffecerint. Purgant enim cum molestia, ventriculum subuertant, interioraque viscera omnia perturbant. Male omnibus vsus earum succedit, quibus hepar ob-

duruit, vt quando ex regio morbo Ascites successit. Quamobrem nec temere, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum, aut potio danda. Decoquitur in vino radix, si causa morbi frigida, & febris abest: aliàs pro affectus natura temperanda potio est. Expurgant & acini & semina, sed clementius multò ac minori cum molestia, præsertim prius aceto infusa, ac deinde semine Anisi vel aliis aromatis vnà permixtis.

Foliis tumores œdematosi discutiuntur, cataplasmatibus vel fomentis additis.

Dioscorides Ebuli radices vterum ait mollire, aperire, & affectus circa ipsum corrigere, ad infessus decoctas: folia recentia & tenera inflammationes mitigare cum polenta imposta; commodè item ambustis & canum moribus imponi: auxiliari podagricis cum adipe taurino aut hircino.

De Cucumere siluestri & Elaterio.

CAP. XXV.

SILVESTRIS Cucumis humi prorepentibus sarmentosis caulibus & subrotundis foliis satiuum æmulatur, & eum quidem, qui Galeno satiuus est (vulgò Melonem appellant) vtrisque tamen asperioribus: flores sublutei sunt: fructus oblongi, alperi, oblongis glandibus maiores, alioqui forma satis similes, satiuus verò Cucumeribus longè minores, qui maturi vel vitrò, vel leuissimo contactu defiliunt, semen cum liquore eiaculantes: radix crassa, candida, multiplex. Tota stirps vehementer amara, veluti & reliqua omnia siluestria Cucumeraria.

Paratur ex fructu huius Elaterium dictum medicamentum, cuius colligendi conficiendi-*Elaterium.* dique rationes ac modos Dioscorides pluribus verbis refert.

In plerisque calidis regionibus in rudibus, sabulosis, aliisque incultis locis reperitur. apud Germanos hortensis, semel autem satus, pluribus inde annis facilè renascitur; non tamen è radice reuifescens, sed ex seminibus sparsis proueniens.

Circa Autumnum fructus maturantur, atque eo tempore, ad Elaterium conficiendum colligendi.

Græcis est *σίνος ἀγριος*: Latinis agrestis & erraticus Cucumis etiam appellatur: Officinis Cucumer asininus. Sunt qui Cucumerem anguinum vocent. Sunt tamen inter satiuos & hortenses vulgò habitos Cucumeres oblongi ac recurui, quos Anguinos cognominant. Italis

Co-

Cucumis siluestris.

Colocynthis.

Cucurbita
siluestris.

Cocomero saluatico: Hispanis *Cogumbriko amargo*: Germanis *Wild cucumer*: nostris *Wilde conuumeren*: Gallis *Concombre sauage* dicitur. Elaterium siue *ελατήριον* Officinæ corrupta voce Elacterium nominant.

Est autem densatus iste succus ex secundo ordine exsiccantium, Galeno teste, & subtilium partium: extergendi item digerendiq̄ue vim obtinet.

Folia Cucumeris siluestris, radices, earumq̄ue cortices, vti vehementer amara, ita similiter quoque exsiccant & abstergunt, sed minus tamen quàm Elaterium. Expurgat autem istud Elaterium bilem, pituitam, aquososq̄ue humores, & quidem valenter, ac non modò per inferiorem ventrem, sed quandoq̄; per superna.

Modus Dioscoridi est à femiobolo ad obolum, pro virium portione.

Cit idem mentes in pesslo subditum. Naribus cum lacte infusum oculorum in morbo regio colorem emendat.

De Colocynthide. CAP. XXVI.

COLOCYNTHIS per humum strata Cucumerariorum modo reperit, eum quem Citrulú Cucumerem nostra ætas appellat proximè referens, cuius & siluestris est species: folia eius lata aliquot incisuris dissecta: flores in luteo pallefcunt: fructus globosus cortice integitur tenui, lutei vbi maturuit coloris; quo ablato interior candida fungosa medulla ad medicinæ vsus resiccatur, vnà cum in ea conditis feminibus paruis, & sordentis coloris. Ingentis amaritudinis hæc medulla est, similiter & semen, totaq̄ue ipsa omnibus suis partibus stirps.

In calidis regionibus seritur & perficitur Colocynthis, sed in Germania ac Belgio ægre ad maturitatem peruenit.

Appellari solet à Barbaris ac in Officinis Coloquintida. Græcis est *κολοκύνθις*, & quâdoque *σικωνία*. Atque hinc Hiera *δυσκοκωνίας* aliquâdo inscripta reperitur, quæ alias *δυσκοκωνίδις* dicitur. Est tamen & *σικωνία* Cucumis agrestis, de quo præcedente capite. Latini interpretes pro Colocynthide crebrò Cucurbitam reddunt siluestrem. Differens tamen hæc à Colocynthide est. Cucurbita siquidem siluestris Græcis *κολοκύνθα ἀγρία* vocatur, & satiuæ similis est: scandit vt satiuæ vicina adminicula: folia eius similiter lata & indiuisa. fructus paruis Cucurbitulis similes, duri, ac lignosi admodum corticis: medulla interior adeò succulenta, vt resiccari nequeat: amara interim tota, vti Colocynthidis & agrestis Cucumeris.

Est autem Colocynthis veluti tota sua natura; omnibusq̄ue suis partibus amara, ita calida quoque ac sicca secundo gradu, eoq̄ue intenso; atque idcirco expurgare, abstergere, aperire, & quæcumque amarissima efficere possit, nisi

nisi

nisi validior eius per inferiorem ventrem euacuandi ac purgandi facultas reliqua eius opera, vt Galenus ait, præuenteret.

Tam valenter siquidem hanc vim exercet, vt non modò pituitam & bilem citissimè copiosissimeque educat, verùm & abrafis intestinis, venarumque meseraicarum osculis referatis, sanguinem & cruenta subinde eliciat. Ita vt hac de causa nec temerè, nec nisi grauissimo aliquo urgente morbo, ea sit vtendum; neque etiam nisi lento aliquo ac glutinoso permixta, quo videlicet vehementia eius reprimatur; malefica vis obtundatur, & celerius per aluum permeante, intestina minus abradantur. Admisceri Mastichen aut gummi Tragacanthæ, Mesues admonet.

Formantur & ex ea pastilli cum Mastiche, gummi Arabico ac Tragacanthæ, & Bdellio. Ex his Mastiche etiam adstringentis facultatis euidenter particeps est. Præstant autem lenta ac glutinosa, adstrictionem nullam aut exiguam habentia. Adstringentibus siquidem huiusmodi valida ac fortissima medicamenta coërcita ac refrænata, maiore deinde violentia ac molestia, vim ac facultatem suam peragunt. Quæ verò adstringentia permixta non habent, facilius minori que cum labore opus suum perficiunt. Quales sunt Pilule, à Rhafi lib: ix. ad Almanzorem Iliacæ appellatæ. Quæ componuntur ex Colocynthide & Scammionio ^{Pilula Iliaca.} duobus fortissimis; ac tertio Sagapeno, quod lentore suo intestina oblinat, & ab vtriusque iniuria defendit.

Quæ quidem compositio, tametsi fortissima, & qua nec temerè nec citra urgentem vehementer necessitatem vtendum, facile tamen ac citra magnas molestias expurgat, & cum minoribus torsionibus, quàm pleraque mitiora clementioraque medicamenta, Mastichen aut alia quæ adstringunt, admittentia.

Atque hanc ob causam verisimile est, à Cochiis catapotis Galenum lib. 1. De medicamentis secundum loca, Mastichen & Bdellium reiecta voluisse, quæ tamen præceptor eius Quintus eisdem addere antea solitus fuerat.

Vtilis autem Colocynthidis non modò ad purgationes, in quibus vertigini, hemicrania, cephalæ, apoplexi, morbo comitiali, asthma, intestinorum cruciatibus, aliisque pertinacissimis morbis succurrit; verùm & foris nequaquam aspernandas vires præstat.

Valet ad aurium tinnitus & surditates oleum cum ea decoctum: idem lumbricos & ventris tineas interimit ac pellit, aluumque non rarò mouet, vmbilico imòque ventri admotum.

He lleborum siue Veratrum album.

Acetum quod eius decoctionem admittit, colutione dentium dolores sopit, auctore Mesue.

Semen ad mortuorum corporum conseruationem ac condituram vtile, præsertim Aloë & Myrrha admixtis.

De Helleboro siue Veratro albo.

CAP. XXVII.

VERATRI apud Veteres duo genera sunt, Album, & Nigrum.

Sunt autem albo Veratro folia magna, lata, maioris siue latifoliæ Plátaginis, aut potius Gentianæ similia, maiora, magis venosa, liratum striata, ac quasdam plicas habentia: rectus & ferulaceus caulis, prælongus, multis inferius foliorum tunicis obuolutus, quas inarescens demittit; superius verò plures proferens spicas, in quibus flores non magni, e senis angustis striatis foliolis herbaceo colore candicantes; quorum singulis tres aut quatuor succedunt angustæ, paruæ siliquæ veluti Sesami: in his semen latum & candicans. Radix crassa, candida, haud longa est, cum multis adhærentibus fibris, quibus etiam subinde propagatur.

Huius & alia species est floribus nigricantibus, foliisque, caulem præsertim amplectentibus, angustioribus, alioqui antecedenti similis.

Gaudet Veratrum album montanis & asperis, & non modò in Græcia, Italia, aut aliis calidioribus

bus regionibus, verum & in Germaniæ ac Heluetiorum montibus viret: viuit & in hortis. Floret æstate; messibus, aut sub Autumnum legendæ sunt radices.

Nominatur Græcis ἐλλέβορος λευκός, & quandoque citra aspirationem ἐλλέβορος λευκός: Latinis Veratrum album. Sunt qui ἀσπίδα, ἄστρον, πηνάτοραξιν, γότον Ἡρακλῆος, πολυείδον, ἀνάφρον etiam nuncupent: alii Sanguis Herculis dicitur: Germanis Weiße Nieswurts: nostris Witte Nieswurtele: Italis Elleboro bianco: Hispanis Verde gambre blanco, & Terna de ballesta: Gallicis Ellebore blanche.

Ex tertio est ordine excalfacientium ac desiccantium; auctore Galeno.

Vomitione purgat, varios humores educit; & quidem magna cum vi & molestia summa: quocircà dari non debet, nisi ubi longi valentesque morbi sunt, spesque ex aliis remediis adempta sit, vt Paulus Ægineta scribit, apud quem & nonnulli exhibendi eius ac propinandi modi extant. Sternutationes huius radices puluis quoque excitat, naribus exceptus, & inter φαρμακὰ siue sternutatoria valentissimus est.

Dioscorides Veratrum istud menses etiam ducere, & fœtus enecare in pessa appositum refert, & mures interficere cum melle & polenta subactum. Plinius phtiriasin hoc emendari addit.

De Helleborine. CAP. XXVIII.

Helleborine.

VERATRUM album effigie refert Helleborine, ea de causa à nobis appellata, sed humilior tamen ac minor multo: caulis eius erectus ad pedis ferè altitudinem assurgit: folia lata, similiter venosa & striata, vt Veratri albi, sed paruula: flores secundum caulem ordine quodam digesti, foliacei, albicantes medio aliquantulum prominente subluteo; quibus oblongæ, non tamen magnæ, succedunt veluti siliquæ, aliquantulum striatæ, in quibus femina minutissima. radices subsunt fibrosæ, Veratri albi tenuiores.

Reperitur locis haud sitientibus ac vmbrosis, & cum flore quidem Iunio ac Iulio.

Helleborinen non improprie dici ac nominari posse, ipsa cum Veratro albo similitudo testatur. nam siluestre ac spurium quoddam eius genus esse videtur.

Dioscorides quidem ἐλλέβορίνην θάμνισκον μικρόν, hoc est, paruum fruticulum esse ait, habentem ἐλάττω φύλλα, id est, minima folia. Plinius verò lib. xxvii, cap. ix. Helleborinen paruum tradit herbam, exiguis foliis, & lib. xxiii, cap. xx. paruis foliis. Et parua quidem nostra hæc Helleborine, & herba, & θάμνισκος. θάμνισκον siquidem herbam cuius cauliculus rectus assurgit, etiam si vnicaulis sit, Dioscorides non raro nuncupat. Nam & Polygonaton quod singulari caule, & attollitur & nascitur, θάμνος facit. πολυγόνατον, ait, θάμνος μείζον πήχθος. folia

autem huius non quidem minima sunt, sed comparatione Veratri albi parua reuera sunt ac dici debent. Et Plinius non minima, sed exigua & parua tantum esse scribit. Ostendunt & hæc nostra Helleborines, cum ea que à Dioscoride ac Plinio describitur similitudinem maximam; sed tamen legitimam esse, in tanta ac tam obscura veterum breuitate, difficile fuerit affirmare.

Dicitur autem Helleborine Dioscoridi ac Plinio etiam ὀπιπακτίς, sed vnde hoc illi nominis, non patet. Veratrum album etiam ἀσπίς reperitur, vt diximus, appellatum. Si pro ἀσπίς legi posset ἀκτίς, existimari posset ὀπιπακτίς, quasi ὀπί ἀκτίς dictam, quod videlicet Veratro albo superaddatur. Vt etenim Theophrastus lib. ix. miscetur in potione ex Veratro albo, vt vomitio benè succedat, Helleborines semen. πύρον δ' ἐστὶ ποάριον, addit, id est, hæc herbula quædam est. Atque coniuncturam ita facere, sed certi assequi nihil datur: veluti etiam haud constat eandem Theophrasti & Dioscoridis Helleborinen esse. Dioscorides siquidem vomitionem

mitionem adiuuare eam, quod Theophrastus asserit, non scripsit; sed tantum aduersus lethalia medicamenta, & iecinoris affectiones bibi. Plures autem esse possunt Helleborines. Nam & Centaurium minus superius diximus Helleborinen quoque appellari.

Ceterum nostræ Helleborines qualis sit temperies aut facultas, compertum nondum habemus.

De Veratro nigro.

CAP. XXIX.

Veratrum nigrum I.

Veratrum nigrum II.

VERATRI nigri tria sunt genera, præter illud tamen, quod à Dioscoride describitur. Primum folia promit ex pluribus collecta, quorum singularia oblonga, lata, læuia, & duriuscula sunt, veluti Lauri, sed margine vtrimque à medio sursum versus serrato: caule caret: flores in pediculis palmam altis è radicibus erumpentibus, magni, initio albidii, deinde purpurascens, postremò virentes, cum videlicet è mediis staminibus luteis exortæ siliquæ increuerint: quatuor aut quinque coniunctæ Sefami modo hæ nascuntur, in quibus semen: radices subsunt multis crassis nigrisque fibris capillatæ: in quibus medius tenuis neruus.

1.

Alterius Veratri folia prioris æmula sunt, sed angustiora, nigriora, ambituque toto serrato: caulem istud habet pedem, plus minus, altum, in ramulos cacumine diuiso; à quibus flosculi deorsum nutantes dependent minores, coloris è pallido herbacei: radices fibrosæ aliquanto tenuiores, minus nigricant.

2.

Tertium Veratrum caules habet proceriores & subinde crassiores: folia quàm secundi angustiora, quorum & ambitus vtrimque serratus: flores magnitudine secundi: siliquæ parua Sefamaceæ: radices fibris multis vti aliorum cohærentes subnigricantelque.

3.

Nascuntur Veratra hæc in montibus asperis & petrosis. Duo posteriora in Germania ac Belgio frequentiora.

Floret primum circa natalem Dominicum, si hiems clemens mitisque fuerit, aliàs mox soluto gelu: proximum genus paulò seriùs: tertium circa Ver, & ipso Vere.

Veratra autem hæc esse nigra, satis inter recentiores conuenit; sed tamen ad quem veterum auctorum referri debeant, non æquè expeditum. Differentes etenim Veratri nigri descriptiones penes hos reperiuntur. Theophrastus siquidem folio laurino Veratrum nigrum esse ait, & fructu Sefamaceo. Dioscorides verò foliis Platani ac Spondylii, Cnicique semine
k ipsum

Veratrum nigrum III.

ipsum depingit. Quæ vt euidenzem differentiam; ita & hæc Veratra ad Theophrasti accedere, cum Dioscoridis verò Veratro parum conuenire ostendunt: folio siquidem Laurum; & potissimum primum, fructu verò Sefamum referunt. vt nigrum Veratrum facere Theophrastus scribit: Platani aut Spondylj folium nequaquam (vt Dioscorides) æmulantur. Appellatur autem Veratrum nigrum Græcis ἐλλέβορος μέλας: à nonnullis μελαμπόδιον: item πολύριζον, μελανόριζον, φερίπον, κισάνιον, aut potius ἀντικισάνιον, ἐκτομον, aut ἐκτομον: Italis *Elleboro nero*: Hispanis *Verde gambre negro*.

Nominatur verò Melampodion, quia Melampodem inuentorem habeat, qui furentes Præti filias primus eo purgasse; & ad sanitatem mentis restituisse creditur. Hunc Dioscorides pastorem, alij diuinationis peritum tradunt.

Quod autem inter hæc genera primum, vulgò à Germanis *Christwurk* / & à nostris *Heilich sterkrup* nominatur; idcirco videlicet, quòd hieme clemente circa natalem Domini nostri Iesu Christi diem floreat.

Alterum genus Pseudohelleborum & Veratrum nigrum adulterinum ante nos etiam Fuchsius nuncupauit. Plerique Confiliginem esse volunt, quia huius radicibus iumentorum quadrupedumque morbis nostræ ætatis agricolæ medeantur, haud dissimili quàm Confiligine veteres Mulomedici modo; vnde & à nostris *Dier*

rrup dicitur. Sed idem possunt & Veratri albi radices, vt quidem Ablyrtus & Hierocles Græci Hippia tri tradunt; vt latius in cap. de Buphthalamo, in florum historia Pempt. secundæ lib. III. scripsimus.

3. Tertium genus Germanis *Leisfraut* vocatur, id est, Peduncularis; pediculos etenim interimere creditur. Placet nonnullis Aconitis istud genus annumerari: neque enim pediculos tantum, sed, veluti Aconitum, & oues aliæque animalia necare comestum fertur. Verum hoc non modò istud, sed & reliqua Veratra nigra possunt: qua de causâ & inter Veratri genera hoc tertium retinendum videtur.

Ceterum Veratrum nigrum, vt quidem Galenus sentit, candido calidius ac amarius est, ex tertio similiter excalfacientium & resiccantium ordine.

Pituitam, bilem flauam, sed & atram potissimum, ac melancholicos omnes humores deorsum ducit, non tamè citra molestiam ac difficultatem. Idcirco non nisi robustis ac validissimis, vt Mesues suadet, exhibendum. Prodest autem ex Veratro nigro purgatio insanientibus, maniacis, melancholicis, comitiali morbo afflictis, elephantiacis, quartana laborantibus, & omnibus breuiter, quos vel atra exagitat bilis, vel melancholicus humor molestat.

Modus exhibitionis, Actuarius lib. v. ait, sunt scriptuli tres, paulò plus minùsve, tenuium fibrarum è radicibus pendentium, in aqua paululum maceratarum; deinde cortice detracto, ac in umbra siccato, proiectaque tenui quæ ipsi subest medulla. Datur autem ex passo & oxymelte; verum suauitatis gratia, quædam ex odoratis seminibus sunt inferenda. Si verò efficacior cupis purgationem, Scammonij paucillum adiucito. Hæc ille.

Præstat autem inter hæc genera primum, deinde secundum, tertium minùs efficax habetur. Extergit verò Veratrum nigrum etiam alphas, lichenas, lepras, ac pforas: in fistulam callosam inditus, callum duobus aut tribus diebus, vt Galenus ait, detrahit.

De Veratro nigro Dioscoridis. C A P. XXX.

ISTVD Veratrum nigrum, vt Dioscorides scribit, folia habet viridia, Platano similia, sed minora, ad Spondylj folia accedentia, sed filia magis & nigriora, subaspera: caulis asper est: flores albi purpurascens siue ἐμπορφύροι, schemate racemosi, & in ipso fructus Cnico similis. radices subsunt tenues, nigrae, veluti à quodam capitulo Cepæ simili dependentes, quarum

Veratrum nigrum Diosc.

quarum & usus est. Atque ita verba ipsa Dioscoridis sonant; è quibus manifestum, aliud omnino ab eo Veratrum nigrum describi, quam à Theophrasto, de quo capite antecedente.

Conuenire autem cum hac Dioscoridis descriptione satis apparet, quod & aliàs & modò pro Dioscoridis Veratro nigro expressimus: folia etenim in primis eius lata, aliquot eminentes angulos, & vtrimque incisuras habent, instar foliorum Ficus, Vitis, Aceris; qualia Platani esse abundè constat, sed tamen prædictis minora: ad Spondylii folia satis etiam accedunt, non quidem tota ac integra, sed singularia eorum (ex quinque enim totius folij Spondylii compositio est) profundioribus tamen fissuris diuisa: eadem saturato colore nigricant, & aliquantulum aspera sunt. Caulis rectus est, pede altior, nonnihil striatus; quo superius in ramulos diuiso, complures prodeunt veluti latiores calyces, discorum instar; qui simul racemi quamdam referunt effigiem, præsertim cauliculis flaccescentibus, ipsisque deorsum nutantibus, quam & lati calyces multiplicibus flosculis aliquo quoque modo exhibere videntur. E singulis siquidem flosculi complures simul facti, veluti Scabiosæ, exeunt. Sunt candidi hi, diluto colore nonnihil purpurascens, siue, vt Dioscorides ait, λευκοί ἐμπορφύροι. Semen inde in iisdem subnascitur calycibus, candidans, oblongum, ferè vt Cnici, sed tamen minus & tenuius, ac nõ perinde læue.

Radices etiam subsunt nigrae, quàm alterius nigri Veratri tenuiores, ab vno exiguo capitulo confibratae; in nouellis quidem plantis: nam in veteribus ætate multiplicatis à pluribus demittuntur.

Reperitur in Germaniæ plerisque montibus, & aliis incultis ac asperis locis. In hortis viua est. Dioscorides etiam in asperis, editis & sitientibus locis Veratrum nigrum enasci scribit: optimumq; quod ex eiusmodi locis accipitur; quale est, inquit, quod ex Anticyra petitur.

Floret autem istud Veratrum nigrum non hieme, sed æstiuis mensibus. Toto autem anno herba viuet.

Recentiorum plerique Astrantiam nigram, alij Saniculam feminam nominant. Differt tamen multum ab Astrantia, quæ & Imperatoria, umbellifera herba. Saniculæ etiam perquam parum similis est. Nobis diu visa est, non quidem Theophrasti, sed Dioscoridis Veratrum nigrum esse. Respondet forma, vt retulimus: conueniunt etiam vires. Nam & atros aliosque humores radices huius expurgare, testes habemus in Germania nonnullos exercitissimos Medicos, qui his melancholicos purgatos feliciter ad sanitatem reducere. Purgandi quoque huic facultatem adesse, testatur etiam Conradus Gesnerus in epistola quadam ad Adolphum Occonem, in qua Astrantiæ nigrae Helleboro albo ferè similem vim, sed tamen mitiorem, & per aluum purgatricem primum se expertum refert. Quæ sententiam nostram, & Dioscoridis Veratrum nigrum esse confirmant.

Tribuit autem huic omnes etiam eas nomenclaturas Dioscorides, quæ superiori ascriptæ sunt. Semen verò eius ait in Anticyra Sefamoides vocari, eiusque ad purgationes usum esse: si modò genuina & non vitiata est lectio. videtur autem non omnino integra. Nam si Sefamoides, vt Plinius ait, & vox ipsa testatur, à Sefami similitudine nomen habet, improprie huius Veratri nigri semen, non Sefami sed Cnici æmulum, Sefamoides nuncupabitur. Iam & Sefamoides sui generis stirps est. Ex his aliunde hæc verba Dioscoridi accessisse suspicandum: & forte ex Theophrasto translata. Scribit siquidem Theophrastus lib. 1x. Anticyrenes fructu Veratri, qui Sefamo similis sit, purgari: Helleborum, inquit, non solum radice, sed etiam fructu vtile est. siquidem in Anticyra, vt fertur, fructu eius purgantur. Deinde inferius: Anticyrenes fructum Sefamacei Hellebori dare solent, qui Sefamo similis est. Quibus verbis Theophrastus Veratri fructum Sefamo quidem similem refert; sed Sefamoidem peculiariter ac

Dioscoridis
locus de-
prauatus.

propriè dici non affirmat. Sed ad Veratrum nostrum nigrum reuertamur, cuius facultates similes esse alterius Veratri nigri, compertum esse iam scripsimus. Ad omnia tamen efficacius habendum, antecedente capite descriptum; quo verisimile Anticyrenses præcipuè vsos, penes quos prima summaque propinandi Veratri apud Veteres semper fuit auctoritas.

De Sefamoide ex Dioscoride & aliis. CAP. XXXI.

INCIDIMVS in Sefamoidum mentionem: Veratro potentia ac viribus proxima sunt, & ex purgantium numero: opportunum idcirco eorum historias ex Dioscoride & aliis hic repetere. Duo autem ea sunt: Vnum magnum, alterum paruum.

*Sefamoides
magnum.*

In magni autem Sefamoidis descriptione inter Veteres non satis conuenit, Plinius lib. XXII. cap. XXV. *ἡεργέρον*, id est, Senetioni similem herbam scribit: Orbasius ex Rasarij quidem conuersione, Rutæ similiorem facit. Sefamoides, inquit, maius folia habet Rutæ similia, longa: florem album: radicem gracilem, ignauam: semen Sefamo simile, gustu amarum.

Dioscoridis verò exemplaria vtrique herbæ Sefamoides istud comparant. *Εὐομεν ἢ πῶα, αἰτ, ἡεργέρον ἢ πηγάνω, φύλλα μακρὰ, ἀνθός λευκός, ρίζα ἰσχνὴ ἀσθενέως, σπέρμα ὁμοίον σισάμω, πικρὸν ἐν τῇ γούσῃ*, id est, Similis est herba Senetioni aut Rutæ: folia longa: flos albus: radix gracilis, inefficax: semen simile Sefamo, amarum in gustu.

*Notatur
Dioscori-
des.*

Siue autem Dioscorides, siue alius huius descriptionis auctor extiterit, oculata fide Sefamoides magnum non agnouisse videtur; sed ex aliorum scriptis tantummodò descriptionem eius collegisse; atque idcirco disiunctiua particula ἢ vsus; ignorans videlicet cui simile Sefamoides magnum esset, Senetionine an Rutæ. Vtrique autem simile esse, vix possibile. Sunt etenim dissimiles multum Senetio & Ruta, qualiscumque etiam ea sit, siue graeolens, siue altera Hyperico similis.

Recentiores, inter quos Io. Ruellius & nonnulli post eum, Sefamoides magnū existimant, quod à Theophrasto Veratrum nigrum describitur. Cognominat enim ipsum Sefamaceum siue *Σησαμειδῆς*: Anticyrenses, inquit, fructum Sefamacei Veratri dare solent. Accedit Dioscorides, qui Sefamoides magnum apud Anticyrenses Veratrum (si modò genuina lectio) vocari refert: & Galen. in lib. De simplic. med. facult. vbi Sefamoides magnum Anticyricum Veratrum esse scribit. Anticyrense siquidem Veratrum est, cuius Theophrastus meminit, & de quo cap. XXVI. Sed istud neque Senetioni, neque Rutæ simile est; & non modò semine, sed & radice efficax est. Sefamoidis autem radix *ἀσθενέως*, hoc est, ignaua, & nullius vsus. Crediderim ego nondum repertum Sefamoides, & propter eam ostendimus difficultatem, non facile agnoscendum.

Dicitur autem *σησαμειδῆς*, vt Dioscoridis & posteriorum exemplaria habent, in Anticyra *ἐλλέβορον*. Causa additur, quoniam Veratro albo in purgationibus misceatur. At propter hanc causam fortasse rectius *ἐλλέβορον* nuncupatur, nam Helleborines semen Theophrastus ait purgationi ex Veratro misceri, quod haud aliud quàm ipsius Sefamoidis esse verisimillimum est. Hippocrates enim, Strabo & Dioscorides non aliud admisceri scribunt quàm Sefamoidis semen. In *φοκικῇ*, ait Strabo, nascitur *σησαμειδῆς*, cui permixtum præparant Octaui Helleborū.

A Sefami autem forma, & similitudine Sefamoides nomen, vt Plinius ait, accepit.

In abstergendo, excalfaciendo, desiccandoque similem Veratro vim, Galeno auctore, obtinet. Purgat pituitam & bilem supernè. Dioscorides refert, quantum tribus digitis capi potest, tritum, acceptum cum Veratri albi sesquibolo, in aqua mulsâ.

Eadem de hoc ferè Hippocrates sub finem lib. De victus ratione in morbis acutis, at tamen non cum aqua mulsâ, sed cum aceto mulsò siue oxymelite exhibet. Sefamoides, ait, sursum purgat: potio eius est drachma media in aceto mulsò trita: commiscetur etiam Veratris tertia portionis pars, & minus suffocat.

De Sefamoide paruo, ex Dioscoride. CAP. XXXII.

SESAMOIDI paruo, vt Dioscorides habet, dodrantaes sunt coliculi, folia habentes Coronopo similia, hirsutiora tamen ac minora: in summo cauliculorum capitula sunt florum subpurpureorum, quorum medium album; in quibus semen Sefamo simile, amarum & *κίρρον* siue ruffum: radix tenuis: nascitur locis asperis.

Nonnulli *καρπονιον σησαμειδῆς μικρόν*, alij *σήσαμον ἀγριον*, Galenus *σησαμειδῆς λευκός*; & semen eius amaram qualitatem continere, multumque amarum esse, excalfacere, rumpere, extergereque scribit.

Dioscorides, purgat, inquit, pituitam & bilem deorsum semen acetabuli mensura potum cum aqua mulsâ. Idem impositum cum aqua tubercula & tumores discutit.

De

Rha siue Rhei, vt existimatur, icon

De Rheo siue Rha. CAP. XXXIII.

DE forma aut magnitudine vel ipsius stirpis, vel foliorum florumve Rhei, nihil quidem apud veteres proditum reperitur. radicum modo similitudinem nonnullam, cum substantiam & colorem Dioscorides expressit, sed tamen eius tantum quod in iis, quae supra Bosphorum Thracium, ac Pontum Euxinum, vel etiam Maotidem paludem locis prouenit.

Variatur autem non parum radicum Rhei magnitudo, & vt verisimile, ipsius quoque totius stirpis, pro regionum, soli, caeli que differentia, quae (vt subinde repetendum) magnae saepe numero in stirpibus mutationis ac differentiae causae sunt.

Minor ac tenuior est Pontici Rhei radix: crassior vero multaque maior, quae in Officinis venditur.

De Pontico autem Rheo sic Dioscorides: Rha, quod nonnulli Rheon, gignitur in iis quae supra Bosphorum sunt locis: unde affertur. radix nigra, Centaurio magno similis, sed minor & rubicundior, *ῥῆον*, id est, inodorata (vt quidem exemplaria habet) laxa, aliquantulum leuis. Optimus est, quod teredines non sentit, glutinosum gustu, cum remissa adstrictione, & quod commanducatum ochrae modo pallefcit, Croci que colorem aliquem refert.

Eadem fere & de hoc ipso Plinius lib. XXVII. cap. XII. in nonnullis tamen non tam dissidens, quam euarians: radicem non Centaurio magno, sed Costo nigro similem: & tritam aut mansam non *ῥῆον*, sed vini colorem reddere tradit.

Est autem vinum non nigrum, aut rubens, vetus quidem & potens lutei & ad Crocum vergentis coloris, veluti Creticum, & alia eiusmodi. Costi Indici radix Dioscoridi nigra est; sed tamen potuit & pro Centaurij magni, per errorem Costi substituta esse. Verba eius haec sunt:

Rhacoma adfertur ex his quae supra Pontum sunt regionibus. radix Costo nigro similis, minor & rufior paulo, sine odore, calfaciens gustu & adstringens. Eadem trita vini colorem reddit ad Crocum inclinantem.

Officinarum autem Rheon radix est multo maior, crassior, & amplior quam Centaurij maioris: quae foris nigricans, interius vero, recens quidem, cum varietate quadam coloris dilute ex purpura rubet, vetustior ex subluteo sordet, sed amplius a teredinibus exesa: in mandendo aliquantulum glutinosa ac viscosa Croci colorem refert; quae papyro aut alteri candidae rei illita manifestiore exprimit: substantia eius neque dura solidave, neque grauis, sed leuiuscula, ac inter duram compactamve ac raram veluti media, nonnihil fungosa: odorata etiam & gratum spirat.

Adfertur ex Sinarum (vulgo Chinarum) regione, quae est versus Orientem, supra Indiam, etiam eam, quae extra Gangem: haudquaquam vero ex Scenitarum prouincia (vt plerique temere existimant) quae in Arabia est felici, & longe a Sinis abest.

Appellatur vulgo Rha Barbarum, aut Rha Barbaricum, a nonnullis Reu Barbarum, quod ex Africa & Arabia, quas Barbarias etiam vocant, aduehatur. Rectius Punici & Arabes Raved Seni nominant; a Sinenfi prouincia, unde in India, Persiam, Arabiamque, ac postea in Europam infertur. Eiusdem speciei cum Pontico est, quod Graeci *ῥῆον* & *ῥῆα*: Plinius Rhacoma: Corn. Celsus, & etiam Paulus Aegineta Ponticam radicem appellat: Mesues Raved Turcicum.

Est utriusque eadem similisque substantia, color idem recentium, idem inueteratorum: commansa glutinosum lentorem parem eundemque, Croci videlicet amulum, colorem reddunt: & odor quoque Pontico, & quidem haud est insuauis: id quod euidenti certoque experimento cognitum habemus; nam huius radicem ab excellentissimo viro Iacobo Antonio Cortuso, amico nostro olim accepimus, haud graui odore suaueolentem.

Dioscoridis tamen exemplar *ῥῆον*, id est, ordine destitutum Rha esse habet. Sed pro *ῥῆον*, fortassis Rectius legendum *ῥῆον*. Nam cum Veteres omnes Rheo tenues aereasque quaedam confiteantur adesse partes, odorem quoque vna esse innuere videntur. Tenuis etenim aereaque substantiae odor comes esse solet. Odorata enim tenuia sunt essentia. Neque nos ab hac sententia Plinius absterere debet. Potuit enim ipse, vt & alias, in deprauatum incidisse codicem.

k 3

Nam

Soli caeli,
differentia
magna in
stirpibus
mutationis
causa
est.

Dioscoridis
locus suspen-
sus.

Nam & ab illo tēpore nonnullis locis corrupta ac deprauata fuisse Dioscoridis exemplaria, si non aliunde, vel ex sola Orchios descriptione manifestū, apud omnes posteriores, qualis apud Dioscoridem, extans: corrupta videlicet ac deprauata: vt cap. de Orchi in florum historia Pemptade secunda ostendimus. Vt cumq; autem est Ponticū Rha, non est odore destitutum.

Rha flumini.

Fluminis autem Rha sibi nomen adoptauit, in cuius superciliis, vt Ammianus Marcellinus ait, nascitur. Oritur Rha ex Hyperboreis Septentrionis montibus, & per Asiaticam Sarmatiam defluens, in Caspium siue Hircanium labitur mare.

Mistam autē Rheon & substantiā, & temperaturam ac facultatem obtinet. Sunt eius partes quaedam terrestres, adstringentes & resiccantes: alia tenuiores, aëreae, calidę & purgatorię.

Laudatur à Dioscoride ad inflationes, stomachi imbecillitatem, & omnes eius dolores, conuulsa, lienosos, hepaticos, nephriticos, tormina, vesicę & thoracis vitia, præcordiorum distensiones, vteri affectiones, coxendicum dolores, sanguinis sputationes, respirationes difficiles, singultus, dysenterias, cœliacas passiones, circuitus febriles, & venenatorum morsus: tollere etiam liuida & impetigines cum aceto illitum ait. Galenus etiam ruptis, conuulsis, & orthopnœæ prodesse, sanguinemque spuentibus conferre scribit.

De expurgatoria autem facultate neuter quidquam scripsit. Non fuit Rhei ad purgationes illo sæculo vsus. Quod in eo tenue ac aëreum, intendere eius adstringendi potentiam Galenus exstimauit. Nec enim, inquit, reluctatur terrestri frigido, tenue aëreum, imò eò quòd deducat, & in altum perducatur, valentioris effectus causa existit: cum tamen hoc ipsum aëreum ac tenue, purgatoriam, ac obstructions adaperiendi vim obtineat.

Paulus Ægineta primus videtur Rhei expurgatoriam facultatem exploratam habuisse. lib. enim primo, cap. XLIII. vbi Terebinthinam inter ea, quę sanis aluum subducunt, enumerat. At cum magis, ait subducere eam cogitamus, Rhei momentum admiscens. Subsecuti Arabes ad vltiorem ipsum medicinę vsum perduxere, per quos quoque illud, quod è Sinarum aduehitur regione, receptum. Præstantius illud est, Ponticum siue Turcicum debilius, non tamen purgandi vi destitutum. Reperitur & quoddam in Tartarię vrbe Samarcandar, sed improbum, & non nisi iumentorum purgationibus vtile, ait Garcias ab Orta.

Optimum autem est recens, à teredinibus non exesum, & decoctionem non expertum. Vt enim Galenus, Auicenna, & Mesuës, decoquitur recens, & expresso succo, iterum resiccatur. Tale purgatoria facultate omni aut quali destitutum est, & magis adstringit. Separantur enim maceratione ac decoctione huius facultates.

Calida, tenuis, purgatoria, & aperiens in humorem transfertur, remanente reliqua terrestri adstringente substantia. Densius quod decoctum aut maceratū est, Croci non, aut parum inficit colore; & amilla eius varietate, subnigro sordet: facileque à teredinibus perforatur.

Expurgat autem Rheon per interna bilem flauam, & quandoque pituitam in proximis viis hærentem.

Vtilis ac commoda ex eo purgatio omnibus quos bilis flaua infestat, vt laborantibus & acutis & tertianis febribus, ictericis, hepaticis; confert in pleuritide, peripneumonia, angina, infania, furore, renum, vesicę & omnium internarum partium inflammationibus, & præsertim erysipelaceis affectionibus, tam externis quàm internis.

Vtilissimū certè Rheon iecinori & felli laborantibus maleque affectis: præter enim quòd biliosos prauosque expurget humores, & ab obstructionibus meatus expediat, robur quoque maximū ipsis visceribus confert: ita vt haud temere Rheon vita hepatis à nonnullis dictum videatur. Commodissima enim ac utilissima talia esse iecinori medicamēta, Galenus xi. Methodi asserit: quę videlicet mixtā habent cū expurgandi & aperiendi, adstringendi potentia.

Modus exhibitionis à drachma vna ad duas: macerati verò ab vna cum media ad tres. Datur aut maceratur in calidioribus quidem morbis cum Cichorij, Intybi, aut alterius natura similis, diluto, aut stillatio liquore, vel etiā lactis fero: si verò calor abest, ex vino dari potest.

Exhibetur quandoque & tostum, sed ita vt nulla eius pars vel minimum sentiat adustionis: tale dysentericis & cœliacis auxiliare; expurgatis siquidem vitiosis humoribus, aluum deinde reprimat ac cohibet.

Sistit idem, eodem tostum modo, & superfluentes menses, sanguinisque vndeque fluores, præsertim per vesicam, sed in exigua quantitate, & cum astringenti aliquo permixtum. Innoxium, inquit Mesuës, Rha medicamentum, omni tempore, omni ætati salubre: atque pueris & grauidis.

STIR-